

Propedeutische schrijftaken

Analyse van 18 schrijftaken uit Nederlandse en Vlaamse
opleidingen hoger onderwijs

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Propedeutische schrijftaken

Analyse van achttien schrijftaken in Nederlandse en Vlaamse
opleidingen hoger onderwijs

Januari 2011

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2011 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Auteur: Theun Meestringa

Met medewerking van: Anne Beeker, Dirk Berckmoes, Helge Bonset, Guido Cajot, Martin 't Hart, Monique van den Heuvel, Lars van Lenteren, Nella Nuis, Hilde Rombouts, Juliette Santegoeds, Francien Schoordijk, Veerle Schuyten, Hilde van den Nossche, Toon van der Ven, Hans de Vries, Wilma van den Westen

In samenwerking met: Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs

Informatie

SLO

Secretariaat tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 662

Internet: www.slo.nl

E-mail: tweedefase@slo.nl

AN: 3.5546.356

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
2. De ingezonden schrijftaken	11
2.1 Onderzoeksrapport	12
2.2 Scenario Vertelnamiddag	14
2.3 Reflectieverslagen	15
2.4 Meesterproef zakelijk schrijven (een weloverwogen advies)	16
2.5 Essayopdracht	18
2.6 Eindopdracht vaardigheden	19
2.7 Schrijfopdrachten bij 'Misdaad en straf'	21
2.8 Reflectieverslag: schrijfopdracht	22
2.9 Reflectieverslag: procesverslag	24
2.10 Onderzoeksverslag bij observatie eigen pedagogisch handelen	25
2.11 Schriftelijk verslag werkveldverkenning	26
2.12 Persoonlijk verslag van een toneelvoorstelling	28
2.13 Reflectie na stageactiviteiten	30
2.14 Reflectieschrift	31
2.15 Beleidsnotitie	32
2.16 Literatuurwerkstuk Sterrenkunde I	33
2.17 Practicumverslag Natuurkunde	34
2.18 Practicumverslag Scheikunde	36
2.19 Samenvatting	37
3. Conclusies en aanbevelingen	41
3.1 Representatief?	41
3.2 Conclusies	42
3.3 Aanbevelingen	45
Literatuur	47
Bijlage: Talige startcompetenties hoger onderwijs: schrijven	49

Voorwoord

Dit rapport maakt deel uit van een aantal onderzoeken en activiteiten die betrekking hebben op de aansluitingsproblematiek tussen VO en HO, met name wat betreft de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. Het doel van dit rapport is meer zicht te krijgen op de mogelijke discrepantie tussen de schrijfvaardigheid van beginnende studenten en de schrijftaken waarmee zij in het hoger onderwijs geconfronteerd worden.

Het rapport bevat een analyse van een aantal op open wijze verzamelde schrijfp opdrachten die eerstejaarsstudenten voorgelegd krijgen in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Dit onderzoek maakt deel uit van een langer traject van onderzoek en ontwikkeling met betrekking tot de vereiste taalvaardigheid in het hoger onderwijs. Het belang van dit traject is gelegen in het alom erkende gegeven dat taalvaardigheid cruciaal is voor studiesucces.

Een eerste stap in dat traject is gezet door een veldaanvraag van het Sectiebestuur Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen en het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs. Deze veldaanvraag is in 2009 uitgevoerd door SLO en heeft eind 2009 geleid tot de publicatie van *Talige startcompetenties Hoger Onderwijs*. Deze beschrijving van het vereiste drempelniveau aan taalvaardigheid Nederlands aan het begin van het Hoger Onderwijs roept de vraag op naar de lacunes die geconstateerd worden in de beheersing van het Nederlands in het hoger onderwijs in Nederland (en Vlaanderen), en de vraag of er frictie is tussen de eisen die daar gesteld worden en het eindniveau van het voortgezet onderwijs, en met name ook de vraag waar oplossingen gevonden kunnen worden. Nadat dit voor het wetenschappelijk onderwijs in Nederland is onderzocht (Bonset, 2009), is nu nader verkend welke eisen er aan studenten gesteld worden wat betreft schrijfvaardigheid in het hoger onderwijs.

Zoals aan het slot van deze publicatie te lezen is, levert dit behalve antwoorden ook weer nieuwe, gedetailleerdere vragen op, waar we verder mee aan de slag gaan. We hopen met deze publicatie een bijdrage te leveren aan een succesvolle overstap van vooropleiding naar hoger onderwijs door beter zicht op de talige vereiste competenties voor schrijfvaardigheid.

Hetty Mulder
Manager afdeling tweede fase

1. Inleiding

Nadat op verzoek van het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs en het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen de beschrijving van de *Talige startcompetenties voor hoger onderwijs* (Bonset en De Vries, 2009) is verschenen, is door SLO onderzoek gedaan naar de aansluiting Nederlands in VO en HO in Nederland (Bonset, 2009, 2010a, 2010b). Blijkens dit onderzoek rapporteert slechts 6% van de eerstejaarsstudenten aan de universiteit over problemen met die aansluiting. Een conclusie van het onderzoek is dat de aanwezige lacunes in taalvaardigheid bij eerstejaarsstudenten in de eerste plaats gezocht moeten worden bij schrijfvaardigheid en dan vooral in de sectoren Taal en Cultuur en Recht. Tevens wordt geopperd dat studenten hun schrijfvaardigheid wel eens zouden kunnen overschatten, omdat er een discrepantie geconstateerd wordt tussen de mening van de geconsulteerde opleiders en die van studenten op dit terrein. Het panel van vwo-docenten Nederlands suggereert de volgende oorzaken van (relatief) slechte schrijfprestaties van eerstejaarsstudenten:

- ze moeten nu tekstgenres beoefenen die ze niet hebben gehad in het vwo (bijvoorbeeld 'paper');
- ze krijgen minder richtlijnen voor en begeleiding bij hun schrijfproducten dan in het vwo en er worden minder duidelijke eisen aan gesteld;
- wat ze bij Nederlands in het vwo aan kennis en vaardigheid hebben opgedaan op het gebied van schrijven, transfereren ze niet naar schrijven in hun vervolgstudie, net zo min als ze dat op school deden naar schrijven bij andere vakken.¹

Omdat er in het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs met betrekking tot schrijftaken in het hoger onderwijs behoefte is aan instrumenten voor zelfassessment, is besloten tot een nadere analyse van schrijftaken in de propedeutische fase van het hoger onderwijs.

De vraagstelling van deze studie is:

- in hoeverre levert de analyse van de schrijftaken een bevestiging van bovenstaande suggesties?
- in hoeverre levert de analyse van de schrijftaken bouwstenen of aanknopingspunten op voor een instrument voor zelfassessment (voor studenten [of ze de taken aankunnen] en/of voor docenten [of ze de studenten voldoende steun geven de taak goed te volbrengen])?
- in hoeverre levert de analyse van de schrijftaken aanknopingspunten of vragen voor verder onderzoek op?

Schrijftaken in het hoger onderwijs

Schrijven moeten studenten in het hoger onderwijs op verschillende momenten en om verschillende redenen. Van der Westen maakt in een interne notitie voor een scholing Taalontwikkeland lesgeven van de Haagse Hogeschool (van der Westen, z.j.) een onderscheid in drie soorten schrijftaken:

¹ Wat betreft onze kennis van het toeleverende onderwijs (eindtermen, curriculum), moeten we ons in dit rapport beperken tot de Nederlandse situatie, omdat we (SLO) de Vlaamse situatie onvoldoende kennen.

1. beroepstaken;
2. studietaken (schrijftaken die nodig zijn om te studeren);
3. schrijftaken bij ondersteunende vakken.

De eerste soort, de *beroepstaken*, betreft schrijfproducten die horen bij het vak en het beroep dat bestudeerd wordt. Het zijn zonder uitzondering complexe schrijftaken waarbij niet alleen geschreven moet worden, maar ook data verzameld en/of verwerkt moeten worden uit literatuur en/of de realiteit. Bovendien zijn de schrijfproducten qua vorm en inhoud vaak vrij onbekend voor de beginnende studenten. Aan de producten worden traditioneel en door de (beoogde) lezers relatief hoge eisen gesteld, passend bij de (toekomstige) beroepssituatie. Schrijven is hier het middel waarmee het beroep wordt uitgeoefend. Deze schrijfproducten hebben een hoge status.

Als tweede soort zijn er de *studietaken*. Tijdens de studie schrijft de student ook om te laten zien wat hij geleerd heeft en hoe het leerproces verloopt: antwoorden op tentamenvragen, reflectieverslagen, aantekeningen bij lessen en colleges, samenwerkingsverslagen, enzovoort. Het publiek is intern (jezelf, je medestudenten, de docent(en)). Van der Westen merkt op dat een inhoudelijk zorgvuldige en correcte formulering een vereiste is, maar ze vindt het discutabel dat er geen taalfouten (spelfouten, zinsvolgorde) in mogen zitten. Bij deze tweede soort is schrijven een middel om te studeren. Het zijn tijdelijke producten met een relatief lage status.

De derde soort: *schrijftaken bij ondersteunende vakken*, voert de student uit tijdens trainingen. In veel opleidingen worden in de propedeuse ondersteunende vakken of modules communicatie of studievaardigheid gegeven. Doel van deze trainingen is onder meer om met name de beroepstaken (beter) te leren beheersen. De studenten leren er bijvoorbeeld een onderzoeksverslag of een adviesrapport schrijven. Aan de hand van een (beperkte) casus of situatiebeschrijving worden de complexe situaties van de beroepstaken nagebootst. In deze trainingen wordt geschreven om beter te leren schrijven. Het schrijven is in deze trainingen een middel, maar tevens doel op zichzelf: dat er een docent Nederlands of communicatieve vaardigheden naar kijkt, betekent dat er extra op de taal gelet zal worden.

Deelnemers aan het Nederlands/Vlaams Platform zijn gevraagd schrijftaken aan te leveren uit de eerste periode van de studie of opleiding. Deze schrijftaken zijn verzameld. Er zijn tien opdrachten uit Nederland en acht uit Vlaanderen (zie tabel 1) aangeleverd. Deze achttien opdrachten zijn in deze notitie nader geanalyseerd. De opdrachten worden beschreven en besproken, mede in het licht van de *Talige startcompetenties hoger onderwijs* (Bonset en De Vries, 2009, voor schrijven: zie bijlage).

Tabel 1: overzicht van de aangeleverde schrijftaken

Taak		Opleiding
1	Onderzoeksrapport - richtlijnen voor het onderzoeksverslag - checklist schriftelijke rapportage	Stoas Hogeschool, alle opleidingen, Basiseenheid Communicatie en Analyse
2	Scenario Vertelnamiddag	Katholieke Hogeschool St-Lieven, Lager onderwijs, Communicatieve vaardigheden
3	Reflectieverslagen	Katholieke Hogeschool St-Lieven, Lager onderwijs, Communicatieve vaardigheden, Didactisch atelier/Agogische vaardigheden
4	Meesterproef zakelijk schrijven (een weloverwogen advies) - de opdracht - studiehandleiding	Hanzehogeschool Groningen, Facility Management, Communicatieve Management Vaardigheden
5	Essayopdracht beoordelingsmodel	Universiteit van Antwerpen, Schakeljaar Verpleeg- en vroedkunde
6	Eindopdracht vaardigheden beschrijving van de eisen	Universiteit van Antwerpen, Methoden en Technieken Filosofie
7	Schrijfp opdrachten bij 'Misdaad en straf' aankwijzingen vooraf	Universiteit van Antwerpen, Recht, Rechtsociologie
8	Reflectieverslag: schrijfp opdracht	De Haagse Hogeschool, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Studie-vaardigheden
9	Reflectieverslag: procesverslag	De Haagse Hogeschool, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Project 2
10	Onderzoeksverslag bij observatie eigen pedagogisch handelen Studiehandleiding met indeling rapport en beoordelingsmodel	Inholland, Lerarenopleiding, Psychologie van de adolescentie
11	Schriftelijk verslag werkveldverkenning Periodeboek met onder andere uitgewerkte opdracht en beoordelingsmodel	Inholland, HBO-V, Major 5, Regisseren van zorg- en dienstverlening 1
12	Persoonlijk verslag	Katholieke Hogeschool Limburg, Bachelor Lager Onderwijs, Culturele Vorming
13	Reflectie na stageactiviteiten	Katholieke Hogeschool Limburg, Bachelor Lager Onderwijs
14	Reflectieschrift	Katholieke Hogeschool Limburg, Bachelor Lager Onderwijs
15	Beleidsnotitie	De Haagse Hogeschool, Bestuurskunde, jaar 2 Bestuurskunde en Overheidsmanagement
16	Literatuurwerkstuk Sterrenkunde I	Universiteit van Amsterdam, Bachelor Natuur- en scheikunde
17	Practicumverslag Natuurkunde	Universiteit van Amsterdam, Natuur- en scheikunde
18	Practicumverslag Scheikunde	Universiteit van Amsterdam, Natuur- en scheikunde

Bij de achttien verzamelde schrijftaken (in tabel 1) zijn voorbeelden van alle drie soorten schrijftaken die Van der Westen onderscheidt. Bij de bespreking van de voorbeelden in hoofdstuk 2 zal aangeven worden van welke van deze drie soorten de dan voorliggende schrijftaak een voorbeeld is.

De achttien schrijftaken komen in hoofdstuk 2 achtereenvolgens aan bod. Dit hoofdstuk sluit af met een samenvattend overzicht. In hoofdstuk 3 worden op grond van de analyses enkele conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

2. De ingezonden schrijftaken

Leden van het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs kregen op 1 april 2010 het volgende verzoek van de voorzitter: *“We verzoeken jullie (...), **ook de deelnemers uit Vlaanderen**, om schrijftaken in te zenden. Bijgaand een formulier dat je mee kunt zenden met de schrijftaak. We hebben schrijftaken nodig die in de opleiding zelf aan studenten gegeven worden (dus geen schrijfo opdracht binnen taalondersteuning, taalcursus of vak Nederlands (tenzij het een lerarenopleiding Nederlands is, natuurlijk)). Denk aan een projectverslag, samenwerkingsverslag, reflectieverslag, een verantwoording.”*

Schrijftaken die op dit verzoek zijn aangeleverd, worden hieronder beschreven en besproken. Bij de bespreking wordt beoordeeld welk niveau (volgens de startcompetenties schrijven in Bonset en De Vries, 2009) **minstens bereikt lijkt te moeten zijn** om de schrijftaak *voldoende* te kunnen uitvoeren. Om een eenvoudig voorbeeld te geven: als een correctievoorschrift aangeeft dat er een aantal spelfouten getolereerd zal worden, is spelvaardigheid op C1 niet noodzakelijk. De beschrijvingen en beoordelingen zijn aan de aanleverende deelnemers ter correctie voorgelegd en op grond van hun suggesties verbeterd. Vervolgens is de analyse besproken en geaccordeerd op een bijeenkomst van het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs (op 27 september 2010). Op deze bijeenkomst is ook de betekenis van deze analyse voor de opleidingen besproken, hetgeen heeft bijgedragen aan de conclusies in hoofdstuk 3 van deze notitie.

Bij de bespreking van de opdrachten aan de hand van de startcompetenties schrijven kunnen over twee kenmerken: het benodigde gebruik van taalleerstrategieën en over de attitude van de student, geen uitspraken worden gedaan. De beschrijving van deze competenties strekt zich over meer dan één opgave uit. Met andere woorden: of het noodzakelijk is om aan deze twee kenmerken van de taakomschrijving te voldoen om de opdracht voldoende uit te voeren, is aan de hand van één opdracht niet te beoordelen. Bij de bespreking kan op dit punt daarom geen onderscheid worden gemaakt. Dit maakt het gebruik van taalleerstrategieën door de student en aandacht voor de attitude om de taal goed te leren en goed te gebruiken niet minder relevant. Om dit belang te onderstrepen en voor de volledigheid zijn deze kenmerken in de bespreking hieronder gehandhaafd, ook al differentiëren de opdrachten op dit punt niet.

In dit hoofdstuk worden achttien schrijftaken beschreven en besproken op basis van de door de opleiders aangeleverde informatie. De taken worden hier dus los van de opleidingscontext tegen het licht gehouden. Het is wellicht goed hier te benadrukken dat het in het komende hoofdstuk steeds om de taken gaat zoals die zich aan ons voordoen, en dat er geen uitspraken gedaan kunnen worden over de context van de opdracht, laat staan over de kwaliteit van de opleiding. Dat de bespreking kan leiden tot reflectie op de taak en de plaats ervan in de opleiding is te verwachten en wordt alleen maar toegejuicht.

De schrijftaken worden hierna in een willekeurige volgorde besproken. Het hoofdstuk sluit af met een overzicht van de aangeleverde schrijftaken.

2.1 Onderzoeksrapport

Stoas Hogeschool, alle opleidingen, Basiseenheid Communicatie en Analyse

Beschrijving

In deze cursus van de Basiseenheid Communicatie en analyse krijgen de studenten de opdracht een onderzoeksverslag te schrijven van een veld- of een literatuuronderzoek. Daarbij krijgen ze twee pagina's 'Richtlijnen' met aanwijzingen voor de volgende onderdelen/aspecten (tussen haken staat nader aangeduid wat de aanwijzingen onder het betreffende kopje zijn):

- Opbouw van het verslag
- Kaft/titelpagina/colofon
- Inhoudsopgave (inspringen en nummering)
- Voorwoord (wat er in moet/kan)
- Samenvatting (alleen de hoofdpunten en rode draad, alleen probleemstelling, opzet en conclusies)
- Probleemstelling en werkwijze (leeg)
- Resultaten (bevindingen als antwoord op de onderzoeksvragen)
- Discussie, conclusie en aanbevelingen
- Literatuur (bevat geen richtlijn)
- Begrippenlijst en bijlagen (titels, in volgorde van verschijnen in de tekst)
- Hoofdstukkopjes (altijd nieuwe pagina, geen punt ...).

Naast deze Richtlijnen wordt er op deze opleiding ook een Checklist Schriftelijke rapportage gehanteerd bij de beoordeling van de onderzoeksverslagen. Deze volgt vrijwel dezelfde indeling. De onderdelen die aandacht krijgen zijn:

1. Rapport (ingebonden?)
2. Voorblad
3. Titelpagina
4. Voorwoord
5. Inhoudsopgave
6. Samenvatting
7. Inleiding
8. Kern: opbouw hoofdstukken, paragrafen
Nederlands taalgebruik
9. Conclusie/Advies
10. Literatuurlijst
11. Bijlagen
12. Bronnen.

Deze onderdelen worden elk in één tot twaalf (!) aspecten nader gespecificeerd, waarbij aangegeven wordt welke daarvan zo belangrijk zijn dat ze niet onvoldoende mogen zijn. Bijvoorbeeld onder Nederlands taalgebruik staat een sterretje bij 'grammatica/spelling volgens criterium'. Het criterium is volgens de voetnoot: 'Willekeurig gekozen pagina bevat niet meer dan 3 grammaticale, spel- en typefouten.' De checklist sluit af met een halve pagina 'Toelichting plagiaat'.

De student moet de checklist zelf afvinken en inleveren bij het onderzoeksverslag.

Bespreking

De structuur van het aan te leveren onderzoeksverslag wordt bij deze opdracht mede door de checklist heel nauwkeurig aangegeven (er staat bijvoorbeeld onder Kern: 'figuren en tabellen hebben een passende titel'). De aanwijzingen gaan (naar het lijkt) verder dan de aanwijzingen voor onderzoeksverslagen die in Nederland in de tweede fase van het VO bij andere vakken gehanteerd worden, zowel qua detaillering als qua omvang en diepgang, maar de aanwijzingen

zijn daarmee wel in lijn. Er valt overigens niet vast te stellen of en in welke mate de leerlingen in de vooropleiding met dit genre in aanraking gekomen zijn, hoe vaak ze zulke teksten geschreven hebben. Daarvoor ontbreken de gegevens.

Over uiterlijke vormkenmerken van het verslag wordt het nodige gezegd ('tabellen (door)nummeren'), maar over *betekenisvolle vormkenmerken* van onderzoeksverslagen veel minder, of misschien wel niets. Over de wijze van formuleren, de opbouw van zinnen en alinea's, over actoren, het gebruik van tekstconnectoren en nominalisaties en de beoogde lezers (doelgroep) wordt niets gezegd. Overigens kan deze opmerking over het (nagenoeg) ontbreken van aanwijzingen voor betekenisvolle vormkenmerken in alle volgende besprekingen herhaald worden. Dat is niet nodig, nu het hier geconstateerd is.

In onderstaande tabel wordt deze *schrijftaak bij een ondersteunend vak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 2: bespreking onderzoeksrapport

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij C1
Onderwerp	Past bij B2 (beroepsmatig)
Vocabulaire	B2 is voldoende
Tekststructuur	Structuur is gegeven, relaties en verbanden moeten zelf verwoord worden
Rekening houden met publiek	Publiek is niet expliciet gegeven. B2?
Doelgerichtheid	Er zijn geen meerdere schrijfdoelen; het schrijfdoel is informatief
Grammaticale correctheid	B2 is (ruim) voldoende
Spelling en interpunctie	B2 is (ruim) voldoende
Strategieën: plannen	Het schrijfplan is gegeven, de criteria ook, B2 is niet nodig
Strategieën: monitoren en herstellen	Over de procedure van revisie en redactie wordt niets gezegd. Daar is mogelijk niet in voorzien
Taalleerstrategieën *	B2 is voldoende, maar door de structurering van de opdracht niet nodig: B2?
Attitude *	Het is onduidelijk of B2 nodig is: B2?
Taken	De taak past bij de omschrijving op C1: een scriptie of rapport schrijven op basis van onderzoek of literatuurstudie. De opdracht is complex en omvat meer dan schrijven alleen: de student moet ook observeren, (studerend) lezen, analyseren, evalueren, enzovoort.

* Of het noodzakelijk is om aan deze twee kenmerken van de taakomschrijving (taalleerstrategieën en attitude) te voldoen om deze opdracht voldoende uit te voeren, is aan een opdracht niet goed te beoordelen. Ook bij de volgende schrijftaken zullen deze kenmerken met 'B2?' beoordeeld worden.

2.2 Scenario Vertelnamiddag

Katholieke Hogeschool St-Lieven, Sint-Niklaas, Lerarenopleiding Lager onderwijs,
Communicatieve vaardigheden

Beschrijving

Elke 'klasgroep' van deze lerarenopleiding schrijft dit soort scenario's in het eerste jaar. Het scenario baseren de studenten op een bestaand verhaal of verschillende bestaande verhalen. Op basis van het scenario gaan ze tijdens de vertelnamiddag met de hele klas kinderen aan de slag. Voor de vertelnamiddag komen kinderen van kleuterklassen of het eerste of tweede leerjaar naar de bibliotheek. Met dit scenario werken de studenten aan de opbouw en de muzische realisatie van een dagdeel onderwijs aan kleuters. Het schrijven van het scenario is geen doel op zich en heeft als functie de vertelnamiddag in goede banen te leiden. De studenten krijgen eerst een toelichting over scenario's en enkele voorbeelden, waarna ze er samen mee aan de slag gaan.

Er worden bij deze opdracht weinig vormelijke eisen gesteld, omdat het een (klassikale) oefening is: het gaat om het leerproces, niet om het product.

Bespreking

Te hopen is dat de studenten voorbeelden van (goede) scenario's hebben of krijgen, voordat ze met deze opdracht aan de slag gaan, want de opdracht geeft zelf geen beeld van wat er verwacht wordt. De structuur van het 'scenariogenre' is uit de opdracht niet duidelijk. Als er weinig eisen gesteld worden, is alles wat de student doet al snel voldoende. Bij deze opdracht zal 'stijl en spelling onderdeel (zijn) van de permanente evaluatie van schriftelijk taalgebruik' (net als bij de Reflectieverslagen hieronder).

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 3: bespreking scenario vertelnamiddag

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	B2 is (ruim?) voldoende
Onderwerp	Past bij B2
Vocabulaire	B2 is voldoende
Tekststructuur	B2 is (ruim?) voldoende
Rekening houden met publiek	Publiek bestaat uit de auteur zelf en de docent, B2 lijkt niet nodig
Doelgerichtheid	Doel is enkelvoudig, informatief
Grammaticale correctheid	B2?
Spelling en interpunctie	B2? C1?
Strategieën: plannen	B2: student moet eigen plan trekken
Strategieën: monitoren en herstellen	In zelfstandige revisie en redactie is niet voorzien (B2 is ruim voldoende)
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	Taakomschrijving past bij B2 (vanuit een vraagstelling een verslag, werkstuk schrijven). De schrijftaak is vrij complex; de student zoekt een of meer verhalen, creëert daarbij een scenario en geeft daaraan vorm op schrift.

2.3 Reflectieverslagen

Katholieke Hogeschool St-Lieven, Sint-Niklaas, Lerarenopleiding Lager onderwijs,
Communicatieve vaardigheden, Didactisch atelier/Agogische vaardigheden

Beschrijving

Er worden diverse reflectieverslagen gevraagd in de opleiding tot leraar in het lager onderwijs, onder meer over de Vertelnamiddag (zie 2.2), soms nadat er eerst samen mondeling teruggekeken is op het voorgaande. De vorm is vrij, zolang de inhoudelijke elementen er maar in verwerkt zijn, maar stijl (verwoording, woordkeuze) en spelling zijn onderdeel van een 'permanente evaluatie van schriftelijk taalgebruik' in deze opleiding.

Inhoudelijke elementen bij de reflectie op de Vertelnamiddag zijn bijvoorbeeld:

- de muzische inbreng;
- het samenwerken;
- het mondeling taalgebruik;
- het terugblikken op het eigen handelen;
- mogelijke struikelblokken;
- opgedane ervaring en
- conclusies.

Bij het reflecteren op de eigen taalcompetenties zijn dit de inhoudelijke elementen:

- de publicatie 'Dertien doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen' (Paus, Rymenans en Van Gorp, 2006);
- een evaluatiefiche 'spreekvaardigheid' uit de cursus.

Bij pedagogische vakken en didactische ateliers is de vormgeving van reflectieverslagen vrij, maar daar is de eis dat de verschillende stappen in de reflectiecyclus van Korthagen gevolgd moeten worden. Deze expliciete eis blijkt voldoende te zijn, getuige de volgende opmerking bij de opdracht: "Vrij weinig studenten kunnen dit echt al behoorlijk. Vaak blijven ze namelijk nog heel oppervlakkig en durven ze ook wel stappen overslaan in deze cyclus."

Bespreking

Van de eisen waaraan dergelijke reflectieverslagen (niet specifiek deze van de lerarenopleiding in Sint-Niklaas, maar meer algemeen) moeten voldoen, worden voornamelijk de inhoudelijke gespecificeerd, en die eisen lijken nog vrij onduidelijk gesteld. Voor zover de vorm (de structuur) vrij is, heeft dat tot gevolg dat elke student eigen keuzes en invullingen moet maken (taal gebruiken is kiezen), waarvan hij misschien niet weet hoe die gewaardeerd zullen worden. Is het bijvoorbeeld de bedoeling dat de zeven elementen van de reflectie op de Vertelnamiddag achtereenvolgens behandeld worden of mag dat ook naar eigen keuze, zoals op de Katholieke Hogeschool het geval is? Moeten alle dertien doelen besproken of alleen de relevante en welke zijn dat dan? Als alleen de doelen van deel 1 van die publicatie relevant zijn, mag je dan daaruit nog kiezen? Weten studenten hoe ze in een reflectieverslag de stappen van de cyclus van Korthagen kunnen volgen, met welke woorden, welke alinea-indeling? Moet er een inleiding bij een reflectieverslag, een probleemstelling, een context worden beschreven? Moet er ook een samenvatting bij? Het probleem is dat je voor het maken van zulke keuzes kennis nodig hebt die de studenten zich nog aan het verwerven zijn. Hoe meer kennis, hoe beter te kiezen. Pauw (2007) constateert in haar proefschrift dat de Pabostudenten in haar onderzoek nauwelijks weten wat reflecteren inhoudt, hoe ze een reflectieverslag moeten schrijven en op grond van welke criteria een reflectieverslag beoordeeld wordt. Ze ontwikkelt daarom een didactiek voor het schrijven van reflectieverslagen, met als kern de vertelling van een gebeurtenis die vervolgens geanalyseerd en becommentarieerd moet worden met 'professionele taal', dat wil zeggen met theoretische noties uit de opleiding, en ze probeert die didactiek met enig succes uit.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 4: bespreking reflectieverslagen

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	B2 is (ruim?) voldoende
Onderwerp	B2 is (ruim?) voldoende
Vocabulaire	B2 is (ruim?) voldoende
Tekststructuur	B2 is (ruim?) voldoende
Rekening houden met publiek	Publiek bestaat uit de auteur zelf en de docent, B2 lijkt niet nodig
Doelgerichtheid	Doel is enkelvoudig, informatief
Grammaticale correctheid	B2?
Spelling en interpunctie	B2? C1?
Strategieën: plannen	B2: student moet eigen plan trekken
Strategieën: monitoren en herstellen	In revisie en redactie is niet voorzien (B2 is ruim voldoende)
Taal leerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	Taakomschrijving valt onder B2 (verslagen schrijven waarin gereflecteerd wordt op leren en samenwerken in het kader van de opleiding). De schrijftaak lijkt relatief eenvoudig: terugkijken op eigen ervaringen en die evalueren. De openheid van de opdracht (vorm, inhoud) zorgt ervoor dat de taak complexer is dan hij lijkt.

2.4 Meesterproef zakelijk schrijven (een weloverwogen advies)

Hanzehogeschool Groningen, Facility Management, Communicatieve Management Vaardigheden

Beschrijving

Meer dan twintig voorbeelden van praktijkopdrachten van het laatste cursusjaar van de Minor Inkoopmanagement, zoals 'advies met betrekking tot contractbeheer zorginstelling', die meegestuurd zijn met deze opdracht laten zien dat het 'weloverwogen advies' een typerend teksttype is dat studenten van de opleidingen Facility Management moeten leren beheersen. In de eerstejaarscursus van deze opleiding Communicatieve Management Vaardigheden is dit type tekst als Meesterproef Zakelijk Schrijven ingebed in de thematische context van interculturele communicatie.

De opdracht voor de Meesterproef zelf is als volgt gestructureerd: de opdracht begint met een situatieschets (met enkele korte teksten in bijlagen) van een zorginstelling. Vervolgens wordt gevraagd het beleid van de instelling (in dit geval met betrekking tot een stiltecentrum) aan een kritische blik te onderwerpen en van aanbevelingen te voorzien.

Naast inhoudelijke aandachtspunten (financiële consequenties, HRM-beleid, ethische normen, zorgsector, demografische ontwikkelingen) wordt de student bij de opdracht gevraagd of er "een of meer (combinatie) vaste structuren bruikbaar (zijn) bij het opstellen van het bouwplan van je tekst (Maatregel-Probleem-Evaluatie-Handelings-Onderzoeksstructuur)" en gezegd "Geef aan welk(e) standpunt(en) je naar voren wilt brengen (...) en geef per standpunt aan welke argumentatie je kunt aanvoeren ter ondersteuning ervan."

Verder moeten ze bij 'de eerste versie van de tekst' letten op:

- “het aantal woorden: minimaal 400 en maximaal 500 woorden;
- uiterlijke structuur: indeling in paragrafen, formuleren van aantrekkelijke tussenkopjes en alinea-indeling;
- een pakkende opening;
- een aantrekkelijke afsluiting;
- spelling en interpunctie;
- duidelijkheid: formulering, zinsbouw;
- en de overige kenmerken waaraan een zakelijke tekst dient te voldoen (zie studiewijzer).”

Bespreking

Het 'weloverwogen advies' is een tekstgenre dat we ook bij economie in de tweede fase van havo/vwo tegen zijn gekomen in een ander SLO-project (Zie: Van der Leeuw en Meestringa, 2010). Ook de eisen van omvang (440 - 500 woorden) en het type aanwijzingen (pakkende opening, aantrekkelijke afsluiting) kan men in het voortgezet onderwijs aantreffen. Verder zijn Nederlandse havisten met eenvoudige argumentatie en voor- en nadeelstructuren bekend gemaakt. De vraag hoe een pakkende opening en een aantrekkelijke afsluiting eruit zien in een advies over een stiltecentrum in een zorginstelling (de case), is wellicht nog niet zo eenvoudig te beantwoorden.

In onderstaande tabel wordt deze *schrijftaak bij een ondersteunend vak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 5: bespreking meesterproef zakelijk schrijven

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past goed bij B2
Onderwerp	Onderwerp is complex en vrij abstract: C1
Vocabulaire	B2 lijkt nodig, mogelijk dat zelfs C1 vereist wordt
Tekststructuur	B2 noodzakelijk, mogelijk dat zelfs C1 vereist wordt
Rekening houden met publiek	Impliciet wordt het publiek gevormd door de leiding van de instelling waar het stiltecentrum onder valt, maar er staat niet dat het advies rechtstreeks daar naartoe gaat. Aan het eind van de opleiding lijkt C1 minimaal vereist. Hier in wordt meer dan B2 vereist
Doelgerichtheid	Verschillende schrijfdoelen in een tekst combineren: informatie geven, mening geven en (overtuigende) aanbevelingen doen: C1
Grammaticale correctheid	B2? C1?
Spelling en interpunctie	De tolerantie die bij deze opdracht gegeven is, is onduidelijk. Verwachting is; minstens B2
Strategieën: plannen	Moet eigen plan trekken, criteria zijn gegeven: B2
Strategieën: monitoren en herstellen	In revisie en redactie is niet voorzien (B2 ruim voldoende)
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder C1: werkstuk over een complex onderwerp, enzovoort. De opdracht is vrij complex, maar in het kader van de cursus sterk gestructureerd met een beperkte casus en een beperkte tekstomvang. Hier B2.

2.5 Essayopdracht

Universiteit van Antwerpen, Schakeljaar Verpleeg- en vroedkunde ter voorbereiding op een opleiding voor een masterdiploma

Beschrijving

In het schakeljaar van de opleiding Verpleeg- en vroedkunde krijgen de studenten een opdracht een essay te schrijven over 'de implementatie van duurzame veranderingen.' In dit schakeljaar stromen veel studenten in vanuit de professionele bachelor. Voor deze studenten is dit het eerste jaar aan de universiteit; ze ondervinden, vooral in het eerste semester, vaak problemen bij de academische lees- en schrijfopdrachten.

De beoordeling vindt plaats in het tweede semester. Over de opdracht zijn verder geen gegevens aangeleverd. De schrijftaak wordt in de opleiding met het volgende formulier beoordeeld.

Beoordeling opdracht innovatiekunde Academische Vorming Schakeljaar.			
Naam:			
Onderdeel	Criteria	Score	Opmerking
Vorm	De opdracht moet minimaal bestaan uit de volgende onderdelen: Inleiding Hoofdttekst Literatuurlijst Allereerst staat de titel, de studierichting, de volledige gegevens van de kandidaat, plaats, jaar en datum.	Max 15%	
Inleiding	De inleiding bevat een aantal elementen namelijk: Toelichting op onderwerp en de actualiteit ervan; De toegepaste zoekstrategie en toelichting op de keuze van bronnen	Max 20%	
Hoofdttekst	In de hoofdttekst wordt ten aanzien van innovatie in de verpleeg- en vroedkunde vanuit de theorie aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen: - De soort innovatie - De "fit" met de context - Het ontstaan, de verspreiding en de adoptie van de innovatie - De te gebruiken implementatiestrategie en bijbehorende interventies. Het essay is gebaseerd op de verstrekte literatuur in deze module en varieert tussen de 3500 en 5000 woorden	Max 60%	
Conclusies	Het essay sluit af met een conclusie en (mogelijk) aanbevelingen	Max 15%	
Totaalwaardering		Max 100% 20 punten	

Bespreking

In vergelijking met de andere Vlaamse inzendingen (2, 3, 6, 7, 12, 13 en 14) is deze opdracht, of in elk geval de beoordeling ervan, vrij uitvoerig gestructureerd door inhoudelijke en vormgevingseisen te beschrijven.

De omvang van het verwachte essay is in vergelijking met alle andere eerstejaarsopdrachten ook groot (hier 15 tot 20 pagina's in totaal?). In het schakeljaar wordt de studenten hiermee gevraagd te laten zien wat ze kunnen. Het gaat hier om een vervolgopleiding voor verpleegkundigen en vroedkundigen. De loopbaanperspectieven die aan deze opleiding gekoppeld worden zijn: clinical leader, onderzoeker, evidence based deskundige, academisch zorgverlener. Deze functies hebben vooral betrekking op management, onderzoek, beleidsfuncties. In die context zullen ze gelijksoortige teksten wel moeten kunnen schrijven.

In onderstaande tabel wordt deze *schrijftaak bij een ondersteunend vak (in casu het schakeljaar)* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 6: bespreking essayopdracht

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	C1
Onderwerp	Abstract en complex: C1
Vocabulaire	(gezien de omvang van de tekst:) C1
Tekststructuur	C1
Rekening houden met publiek	Publiek is niet duidelijk gegeven, maar het is voor professionele collega's bedoeld: C1
Doelgerichtheid	Verschillende schrijfdoelen combineren: C1
Grammaticale correctheid	C1
Spelling en interpunctie	C1
Strategieën: plannen	B2 noodzakelijk
Strategieën: monitoren en herstellen	In revisie en redactie is in de opdracht niet voorzien. Gezien de omvang van de tekst is B2 noodzakelijk
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder C1: verslag of werkstuk over een complex onderwerp waarin belangrijke punten worden benadrukt, met gebruikmaking van verscheidene, zelf te zoeken bronnen. Het is een complexe schrijftaak: de student moet literatuur zoeken, lezen en verwerken in een essay waarin een innovatie uiteengelegd wordt.

2.6 Eindopdracht vaardigheden

Universiteit van Antwerpen, Methoden en Technieken Filosofie

Beschrijving

In de 'Rubriek vaardigheden' van de opleiding Methoden en Technieken Filosofie leren studenten basisvaardigheden om filosofisch onderzoek te doen. Ze leren het filosofisch bronnenmateriaal te gebruiken en te beheersen "door enerzijds gericht te leren zoeken naar informatie over een bepaald onderwerp en anderzijds alle informatie over diverse interessante

onderwerpen voor zichzelf te leren ordenen” en ze leren vormcorrect naar de bronnen te refereren.

In de Eindopdracht dient de student zijn vaardigheden te tonen door een informatiedossier in te leveren, waaraan de volgende eisen worden gesteld:

“Het informatiedossier is opgemaakt in *word* (Times New Roman, interlinie half, lettergrootte 12), bevat maximaal 5 pagina’s en bestaat uit de volgende vier onderdelen:

- Een kernachtige, wetenschappelijke presentatie van de filosoof naar het model van een encyclopedieartikel, (...) met inbegrip van de bibliografie van de bronnen waarop de student zijn of haar presentatie gebaseerd heeft. (1½ pagina)
- Een selecte, wetenschappelijke bibliografie, onderverdeeld in primaire bronnen, secundaire bronnen en boekbesprekingen (...).
- Een informatieve pagina die de volgende rubrieken bevat:
 - Conferenties (... die aan het gedachtegoed van de filosoof zijn gewijd)
 - Tijdschriften (... die exclusief aan het gedachtegoed van de filosoof zijn gewijd)
 - Verenigingen of onderzoeksinstituten (... die aan de studie van de filosoof zijn gewijd)
 - Websites (... die aan de filosoof zijn gewijd).
- Een persoonlijke appreciatie (...). (½ pagina)”.

Er wordt bij de beoordeling “in het bijzonder rekening gehouden met de vormelijke en inhoudelijke aspecten van de presentatie van de opgegeven filosoof, met het algemene niveau van de referentiestijl en met de heuristische vaardigheden om naar bronnenmateriaal te zoeken.”

Bespreking

Nu zal zo’n informatiedossier in totaal maximaal een 2000 woorden omvatten. Aan eigen teksten wordt hier gevraagd om ongeveer (500 + 200) 700 woorden, de rest bestaat uit referenties. Het model van het encyclopedieartikel is voor de tekst van de presentatie een krachtig voorbeeld, dat de student - voor zover het door hem of haar geanalyseerd wordt - richting kan geven bij het schrijven. Waarschijnlijk wordt dat bij de beoordeling onder andere bedoeld met de ‘vormelijke aspecten van de presentatie’, maar ook hier ontbreken aanwijzingen over *betekenisvolle vormkenmerken* (zie 2,1). Inhoudelijk moet de informatie natuurlijk kloppen en relevant zijn. Over de opbouw en verwoording van een persoonlijke appreciatie van de filosoof is meer onduidelijk, bijvoorbeeld: moet dat in de eerste persoon of juist niet?

In de volgende tabel wordt deze *schrijftaak bij een ondersteunend vak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 7: bespreking eindopdracht vaardigheden

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij B2
Onderwerp	Neigt naar C1 (abstract en complex met een specialistisch karakter), maar een encyclopedietekst doet toch B2 veronderstellen
Vocabulaire	Gezien de verwachte kernachtigheid van het artikel, lijkt een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden enzovoort vereist te worden: C1
Tekststructuur	B2: structuur is gegeven door een encyclopedieartikel als voorbeeld te geven
Rekening houden met publiek	B2
Doelgerichtheid	B2 (het artikel is informatief en de appreciatie is een mening geven, combineren van doelen is niet nodig)
Grammaticale correctheid	De eisen zijn onduidelijk
Spelling en interpunctie	Minimaal B2? Onduidelijk of C1 vereist wordt
Strategieën: plannen	Schrijfplan deels impliciet gegeven. B2 vereist
Strategieën: monitoren en herstellen	In revisie en redactie is in de opdracht niet voorzien. B2 lijkt ruim voldoende
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder B2: informatie uit verschillende bronnen in één tekst synthetiseren. De opdracht is niet bijzonder complex.

2.7 Schrijfopdrachten bij 'Misdaad en straf'

Universiteit van Antwerpen, Recht, Rechtsociologie

Beschrijving

De studenten Rechtsociologie maken de stap van sociologie naar rechtssociologie (mede) aan de hand van delen van de roman *Misdaad en straf* van Fodor Dostojewski en een bespreking van het boek. Daarbij worden groepen vragen gesteld die de student schriftelijk moet beantwoorden, bijvoorbeeld:

'Hoe motiveert Raskalnikov de moord(en) die hij pleegt? Waar zit de fout in zijn redenering? Wat is je eigen standpunt? Schets minstens één verband tussen de gelezen teksten en de thematiek uit de cursus.' Het 'Vooraf' geeft de opdracht om de onderverdeling in subvragen bij de beantwoording te respecteren, zo mogelijk (in voetnoten) te verwijzen naar concrete passages in het werk en 'je te beperken tot *twintig lijnen* maximum.'

Bespreking

De studenten wordt gevraagd in een korte tekst (20 lijnen is ongeveer 200 woorden?) controleerbare informatie te geven met een analyse, een eigen mening en een verband te leggen met de inhoud van de cursus. De structuur van de tekst lijkt daarmee vrij dwingend gegeven. Verdere eisen zijn in deze opdracht niet expliciet gemaakt.

In de volgende tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-13).

Tabel 8: bespreking schrijfp opdrachten bij 'Misdad en straf'

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij B2
Onderwerp	Het betreft een beroepsmatig onderwerp (of dit een onderwerp is uit de interessesfeer of ervaringswereld van de schrijver mag betwijfeld worden; nochtans sluit het aan bij de studie waar de beginnende student voor gekozen heeft, buiten de interessesfeer lijkt dan toch wat ver gaan), maar gezien de verwachte analyse lijkt meer dan B2 vereist te worden
Vocabulaire	B2 lijkt voldoende te zijn
Tekststructuur	B2
Rekening houden met publiek	Publiek is de docent (en medestudenten): B2
Doelgerichtheid	Doel is gegeven. B2 is voldoende
Grammaticale correctheid	Het is onduidelijk of B2 of C1 verwacht wordt, B2 lijkt voldoende
Spelling en interpunctie	B2? C1? De verwachtingen worden niet geëxpliciteerd
Strategieën: plannen	Niet van toepassing
Strategieën: monitoren en herstellen	In revisie en redactie is in de opdracht niet voorzien. B2 lijkt ruim voldoende
Taal leerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder B2: vanuit een vraagstelling een artikel schrijven waarbij een argument wordt uitgewerkt in een niet al te lange tekst (20 lijnen).

2.8 Reflectieverslag: schrijfp opdracht

De Haagse Hogeschool, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Studievoordigheden

Beschrijving

In de cursus Studievoordigheden moeten studenten MWD een getypt reflectieverslag van 'minimaal 500 woorden' inleveren, waarmee getoetst zal worden of de student in staat is zijn "studiehouding en- methode op systematische en concrete wijze te observeren, in correct Nederlands te beschrijven en te analyseren op productiviteit". Naast de vormeisen van correct Nederlands en correcte literatuurverwijzingen en bronvermeldingen wordt de te hanteren lettergrootte en regelafstand gegeven. Inhoudelijk moet de in de lessen aangereikte theorie worden gebruikt en wordt de volgende inhoud opgelegd:

- "In het verslag beschrijf je allereerst jouw *studiehouding*. Koppel je ervaring aan de aangereikte theorie en terminologie over plannen, leerstijlen en productieve gedachten. Op grond van je beschrijving analyseer je wat in jouw studiehouding productief werkt en wat belemmerend is voor je.
- Vervolgens blik je terug op de verschillende *studievoordigheden* van het vak Studievoordigheden en op *jouw aanpak*. Je beschrijft elke afzonderlijke studievoordigheid, en je analyseert voor jezelf wat werkt in *jouw aanpak* daarvan en waar je meer aandacht aan kunt besteden: je verbeterpunten.
- Tot slot maak je de balans op en trek je de conclusie over wat je gaat doen om je studiehouding en -methode productiever te maken voor jezelf, passend bij jouw persoonlijke leerstijl en doelen."

Daarnaast bevat de opdracht aanwijzingen over 'Citeren, bronvermelding en plagiaat' en een tekst van 260 woorden over 'De opbouw van een reflectieverslag'. Die 'mogelijke' opbouw bestaat uit een inleiding, een kern en een conclusie. In de inleiding moet het onderwerp worden geïntroduceerd, met de centrale vraag/probleemstelling, het doel van de tekst en een routebeschrijving. De kern moet worden ingedeeld in alinea's met een overzichtelijke opbouw en één onderwerp per alinea. De kern kan gestructureerd worden 'aan de hand van een van de vele reflectiemodellen, zoals het STAR-model'. Vervolgens schrijft de opdracht voor: "De volgende onderdelen zijn in elk reflectieverslag terug te vinden: de *beschrijving* van de concrete activiteit en de vaardigheden en kwaliteiten die je nodig hebt om deze te kunnen uitvoeren. Daarop volgt de *analyse*, waarin je terugblik op jouw aanpak van de activiteit en de vaardigheden. Aan de hand van voorbeelden en theorie beschrijf je wat werkt aan jouw aanpak en wat beter kan." In de conclusie moet de student tot slot antwoord geven op de centrale vraag, nieuwe concrete leerdoelen formuleren en geen nieuwe informatie geven. Over de beoordeling wordt in de opdracht alleen gezegd dat de docent een voldoende of onvoldoende zal geven (mits op tijd ingeleverd).

Bespreking

Verwarrend lijkt in deze opdracht tot het schrijven van een reflectieverslag dat de aanwijzingen voor wat er inhoudelijk opgeschreven moet worden, nogal afwijken van de meer algemene tekst bij de opdracht over de 'Opbouw van een reflectieverslag'. De aanwijzingen in die laatste tekst zijn weer niet eenduidig in zichzelf: daar staat dat de kern van zo'n verslag gestructureerd kan worden aan de hand van een of ander reflectiemodel, maar de kern moet een beschrijving geven van een concrete activiteit met daarna een analyse. En in die beschrijving moet beschreven worden welke vaardigheden en kwaliteiten in de activiteit aan bod gekomen zijn. Dat laatste lijkt nu net de analyse van de activiteit te zijn, en wat er vervolgens als 'analyse' gevraagd wordt, lijkt de evaluatie te zijn van de geanalyseerde vaardigheden en kwaliteiten.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 9: bespreking reflectieverslag: schrijfoopdracht

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij B2, neigt naar C1
Onderwerp	B2
Vocabulaire	B2 is voldoende
Tekststructuur	B2 is voldoende
Rekening houden met publiek	Publiek is niet gegeven (= jezelf en je docent?)
Doelgerichtheid	Doel is gegeven, B2 is voldoende
Grammaticale correctheid	B2 is (ruim?) voldoende
Spelling en interpunctie	B2 is (ruim?) voldoende
Strategieën: plannen	B2 is nodig, eigen keuzes maken
Strategieën: monitoren en herstellen	B2 voldoende
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?

Startcompetentie	Deze opdracht
Taken	De taakomschrijving valt onder B2: verslagen schrijven waarin gereflecteerd wordt op leren. De schrijftaak is echter vrij complex, omdat de schrijftaak intern niet helemaal consistent lijkt en de student met diverse zaken (vaardigheden, kwaliteiten, reflectiemodellen) rekening moet houden.

2.9 Reflectieverslag: procesverslag

De Haagse Hogeschool, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Project 2

Beschrijving

De opdracht tot het maken van een individueel reflectieverslag over het proces van project 2 in de opleiding MWD is zo kort, dat die hier het beste volledig geciteerd kan worden:

"Het reflectieverslag maak je aan het einde van het project. Door middel van dit verslag laat je zien te kunnen reflecteren op je eigen leerproces gedurende dit project (maximaal één A4). In het reflectieverslag beschrijf je de volgende items.

- Wat heb ik in dit project geleerd, wat waren mijn persoonlijke leerdoelen en hoe heb ik deze behaald?. Let op: formuleer deze ook als doel en SMART!
- Wat ging er goed en wat ging er minder goed?
- Ik ben wel/niet tevreden over mijn bijdragen aan dit project."

Bespreking

Deze opdracht is waarschijnlijk zo kort omdat ervan uitgegaan wordt dat de cursus studievaardigheden (zie opdracht 2.8) is afgerond. In deze opdracht valt op dat de volgorde van de te beschrijven items niet logisch is en dat deze volgorde ook sterk afwijkt van de algemene opbouw van een reflectieverslag uit de cursus.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 10: bespreking reflectieverslag: procesverslag

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	B2
Onderwerp	B2: eigen ervaringswereld
Vocabulaire	B2 voldoet
Tekststructuur	B2 voldoet
Rekening houden met publiek	B2 is voldoende
Doelgerichtheid	B2: doel is informatief
Grammaticale correctheid	B2 is (ruim?) voldoende
Spelling en interpunctie	B2 is (ruim?) voldoende
Strategieën: plannen	B2 is nodig
Strategieën: monitoren en herstellen	B2
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?

Startcompetentie	Deze opdracht
Taken	De taakomschrijving valt onder B2: verslagen schrijven waarin gereflecteerd wordt op leren. De schrijftaak is niet erg complex: er dient gereflecteerd te worden op recent eigen gedrag. Als er echter (impliciet) verwacht wordt dat er vaardigheden, kwaliteiten, competenties en reflectiemodellen in verwerkt moeten zijn, wordt de opdracht meer complex. De opdracht geeft echter niet aan dat deze relatie gelegd moet worden.

2.10 Onderzoeksverslag bij observatie eigen pedagogisch handelen

Inholland, Lerarenopleiding, Psychologie van de adolescentie

Beschrijving

“Je verricht een observatieonderzoek naar jouw eigen pedagogisch handelen in een lessituatie” staat er in de opdracht van de veertien pagina’s tellende Studiehandleiding Psychologie van de Adolescentie/Pedagogisch handelen van de tweedegraads lerarenopleiding. Het onderzoek bestaat uit een verkennend literatuuronderzoek, het formuleren van de probleemstelling en onderzoeksvragen, het ontwikkelen van een observatieschema, het maken van een video-opname van een les van jezelf, het observeren van de video met het schema, ook door twee medestudenten, en het interpreteren van deze drie observaties, en het verwerken van een en ander in een onderzoeksverslag.

Voor het verslag wordt de volgende indeling gegeven en in een bijlage toegelicht:

- Titelblad
- Inhoudsopgave
- 1. Inleiding
- 2. Theoretisch kader/achtergrond
- 3. Opzet van het onderzoek
- 4. Resultaten
- 5. Conclusies, aanbevelingen
- Literatuurlijst
- Bijlagen.

In de toelichting staan inhoudelijke eisen geformuleerd, bijvoorbeeld bij Theoretisch kader: "Toegesneden op de onderzoeksvragen, gebruikmakend van literatuur. In de tekst definieer je gebruikte kernbegrippen. Koppeling met adolescentiepsychologie." De omvang staat per onderdeel aangegeven in aantallen ‘A4-tjes’, in totaal voor de tekst (1 tot en met 5) twaalf A4-tjes (4500 tot 5000 woorden?).

De gewogen beoordelingscriteria die bij de onderzoeksrapportage gehanteerd worden, staan in bijlage 3 van de studiehandleiding. Ze gaan over de volgende aspecten (tussen haken staat nader aangeduid wat de aanwijzingen onder het betreffende kopje zijn).

1. Onderwerp (relevant, afgebakend)
2. Probleemstelling (helder, onderzoekbaar, verantwoord)
3. Theoretisch kader (betrouwbaarheid, validiteit, minimaal 3 bronnen)
4. Methodologie (verantwoording keuze onderzoeksstrategie en meetinstrument, operationalisatie van indicatoren)
5. Resultaten (objectief, ordelijk, correct, kritisch, functioneel)
6. Conclusies en aanbevelingen (logisch, relevant, verankerd, specifieke en realistische aanbevelingen, kritische reflectie, eigen leerdoelen)
7. Structuur en vormgeving (indeling, logisch, verzorgd, bronvermelding volgens APA)
8. Taalgebruik (heldere formuleringen, goede zinsbouw, foutloze spelling en stijl).

Bespreking

Deze opdracht lijkt op het essay van de opleiding Verpleeg- en vroedkunde (nummer 5), maar deze opdracht is iets minder omvangrijk en ze is uitvoeriger gestructureerd: de studenten krijgen (schriftelijk) meer aanwijzingen over wat ze moeten doen en welke eisen er gesteld worden. Het observatieonderzoek is behoorlijk complex, onder andere doordat er zelf een observatieschema ontworpen, via peerfeedback verbeterd en op eigen handelen toegepast moet worden. De distantie van zijn of haar eigen handelen die de student bij de observatie moet laten zien en vervolgens in het verslag moet opschrijven en interpreteren, maakt de schrijftaak behoorlijk complex.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 11: bespreking onderzoeksverslag bij observatie eigen handelen

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	C1
Onderwerp	Abstract en complex: C1
Vocabulaire	Minimaal B2
Tekststructuur	C1 vereist
Rekening houden met publiek	Publiek is impliciet, maar zal bestaan uit vakgenoten, minimaal B2
Doelgerichtheid	De gevraagde tekst is voornamelijk informatief, maar in de inleiding moeten gemaakte keuzes gemotiveerd worden en in de conclusies en aanbevelingen moeten de resultaten kritisch bekeken worden en verwerkt worden, dat is verschillende schrijfdelen combineren: C1
Grammaticale correctheid	Over taalgebruik wordt vereist: heldere formuleringen en goede zinsbouw (met spelling voor 10% van de te behalen punten): C1 gevraagd, B2 voldoende
Spelling en interpunctie	'Foutloze spelling en stijl': C1 gevraagd, B2 voldoende
Strategieën: plannen	Schrijfplan (en onderzoeksplan) is gegeven, B2 ruim voldoende
Strategieën: monitoren en herstellen	In revisie en redactie is in de opdracht niet voorzien. Gezien de omvang van de tekst is B2 noodzakelijk
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De omschrijving valt onder C1: verslag schrijven over een complex onderwerp en relevante punten daarin benadrukken, met gebruikmaking van verscheidene bronnen. Het is een bijzonder complexe taak waarbij onder andere literatuur verwerkt, video-opnamen geanalyseerd en er samengewerkt moet worden.

2.11 Schriftelijk verslag werkveldverkenning

Inholland, HBO-Verpleegkunde, Major 5, Regisseren van zorg- en dienstverlening 1

Beschrijving

De opdracht is met vier à vijf studenten twee van de drie werkvelden (algemene, geestelijke of maatschappelijke gezondheidszorg) te verkennen 'die je nog niet kent' en daarvan een eindverslag te maken. Dat eindverslag moet bestaan uit twee verslagen van het gezamenlijk onderzoek van die werkvelden aan de hand van negen gegeven aspecten (zoals de doelstelling

van de instelling, de taken en verantwoordelijkheden van de verpleegkundige), en per student twee hoofdstukken (een voor elk werkveld 'dat je nog niet kent') waaruit blijkt dat je je hebt verdiept in ontwikkelingen die gaande zijn in de verpleegkundige zorg van beide sectoren. Aan deze hoofdstukken worden zeven eisen gesteld:

Elk individueel hoofdstuk dient te voldoen aan het volgende.

- Het verschilt qua inhoud van de hoofdstukken die door de andere subgroepen geschreven zijn.
- Het omvat een beschrijving van een recente ontwikkeling in de betreffende setting, zoals een verandering in het beroep van de verpleegkundigen die er werkzaam zijn (bijvoorbeeld functieverandering), of verandering die de kwaliteit van zorg ten goede komt (bijvoorbeeld ontwikkeling op het gebied van richtlijnen, standaarden en protocollen) of die de organisatie van de zorg verbetert (bijvoorbeeld invoering van intervisie).
- Het geeft een verklaring van de noodzaak tot de verandering/ontwikkeling (bijvoorbeeld op grond van wetenschappelijk onderzoek).
- Het laat zien welke invloed de betreffende ontwikkeling heeft op de vijf verpleegkundige beroepsrollen:
 - zorgverlener (competentiekaart 1a/1b);
 - regisseur (competentiekaart 2);
 - ontwerper (competentiekaart 3);
 - coach (competentiekaart 4);
 - beroepsbeoefenaar (competentiekaart 5).
- Het legt verband met de relevante patiëntenkring/vereniging als het een verandering betreft in het vraaggerichte handelen.
- Het is gebaseerd op een recente publicatie met verwijzing naar de bron.
- Het omvat maximaal 1,5 A4 (bij elkaar: 2 x 1,5 pagina x 4 studenten = 12 pagina's).

Het periodeboek waarvan deze opdracht deel uitmaakt, geeft in het hoofdstuk toetsing en beoordeling een beoordelingsformulier met gewogen punten: vijf inhoudelijke per gezamenlijke werkveldverkenning en drie inhoudelijke per individuele verdieping.

Daarnaast is 20 procent van de punten te verdienen door te voldoen aan de volgende vormcriteria.

Het verslag van de werkveldverkenning beslaat maximaal 20 (genummerde) pagina's A4 getypt (exclusief titelpagina, inhoudsopgave, inleiding en bronnenlijst).

Het verslag heeft een titelpagina (voorzien van namen van studenten, studiejaar, begeleidende BPL-docent en assessor), inhoudsopgave, inleiding en paginanummering.

Alle gebruikte kennisbronnen zijn volledig weergegeven in een correcte bronnenlijst.

Taalgebruik:

- juist gebruik van medische en verpleegkundige termen;
- foutloos Nederlands;
- heldere en logische structuur met hoofdstukken en paragrafen, voorzien van genummerde koppen.

Bespreking

Deze in zijn geheel vrij complexe schrijftaak bestaat deels uit individuele bijdragen en deels uit bijdragen die in onderlinge samenwerking tot stand gebracht moeten worden. Dit laatste kan de opdracht lichter maken, omdat de studenten steun bij elkaar kunnen vinden. De omvang van de individuele bijdrage is bovendien beperkt (anderhalf A4), wat hem eenvoudiger maakt dan de

vorige (nummer 10) en de Vlaamse (nummer 5). Maar het aantal zaken dat in die korte tekst verwerkt moet worden (zie hierboven waaraan elk hoofdstuk moet voldoen), maakt de opdracht niet eenvoudig. De totale opdracht is in tweeënhalve pagina vrij nauwkeurig gestructureerd en voor de individuele bijdrage hoeft slechts één recente publicatie (gezocht en) verwerkt te worden.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 12: bespreking schriftelijk verslag werkveldverkenning

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	B2 (een heldere gedetailleerde tekst)
Onderwerp	Eigen interesse, beroepsmatig: B2
Vocabulaire	B2 is voldoende
Tekststructuur	B2 is voldoende
Rekening houden met publiek	Publiek is ouderejaarsstudent en docent; B2 is voldoende
Doelgerichtheid	Doel is informatief: B2
Grammaticale correctheid	'Foutloos Nederlands': C1
Spelling en interpunctie	Idem
Strategieën: plannen	B2 is niet nodig; plan en criteria zijn gegeven
Strategieën: monitoren en herstellen	B2 is voldoende
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	Het individuele verslag valt binnen B2 (vanuit een vraagstelling een artikel schrijven). De situatie waarbinnen de opdracht gemaakt moet worden, is echter vrij complex: er moet worden samengewerkt en overlegd, en er moet commentaar verkregen worden en verwerkt.

2.12 Persoonlijk verslag van een toneelvoorstelling

Katholieke Hogeschool Limburg, Hasselt, Bachelor Lager Onderwijs, Culturele Vorming

Beschrijving

De student bezoekt vier toneelvoorstellingen en van een daarvan geeft hij een persoonlijk verslag. Dat wil zeggen: er wordt een **getypte** tekst verwacht "van 40 regels die logisch is opgebouwd (zie cursus 'Basisvaardigheden Taal: Strategisch schrijven') en die goed weergeeft wat je hebt gezien en hoe jij dat hebt ervaren. Je 'verhaal' moet bovendien duidelijk zijn voor iemand die de voorstelling niet heeft gezien."

De aanwijzingen zijn verder:

"In een inleiding vermeld je onder andere de titel van de voorstelling en de datum en de plaats waar je ze hebt bijgewoond.

In een tweede alinea vertel je kort de inhoud van de voorstelling (maximum vijf regels).

In de volgende alinea's licht je de volgende vijf onderdelen kort toe:

1. thema en waarde
2. verwoording
3. geluid
4. acteren
5. visuele waarde (decor, kledij, attributen, belichting).

Vertel in een slot wat je persoonlijke conclusie is."

De studenten dienen de recensie te schrijven voor volwassenen die de theatervoorstelling misschien niet gezien hebben (eigenlijk het publiek van een krant).

Bespreking

Deze opdracht tot het schrijven van een korte recensie van een toneelvoorstelling is vrij nauwkeurig gestructureerd. Voor het overige geeft de opdracht weinig aanwijzingen.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 13: bespreking persoonlijk verslag van een toneelvoorstelling

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	B2
Onderwerp	B2
Vocabulaire	B2
Tekststructuur	B2 is voldoende
Rekening houden met publiek	Is niet gegeven: B2
Doelgerichtheid	Informatie en beoordeling geven combineren: C1
Grammaticale correctheid	B2?C1?
Spelling en interpunctie	B2?C1?
Strategieën: plannen	B2 is voldoende: plan is gegeven
Strategieën: monitoren en herstellen	B2 is niet nodig?
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder B2: vanuit een vraagstelling een artikel, in casu een recensie schrijven. De complexiteit zit hem met name in het op zo'n manier bezoeken van een toneelvoorstelling, en daarbij informatie verzamelen dat je er een recensie over kunt schrijven.

2.13 Reflectie na stageactiviteiten

Katholieke Hogeschool Limburg, Hasselt, Bachelor Lager Onderwijs

Beschrijving

Na oefenactiviteiten krijgen de 'instromende' studenten van de Bachelor Lager Onderwijs de volgende zes vragen voorgelegd. Elke vraag wordt gevolgd door een kader van een derde pagina met ruimte voor een handgeschreven antwoord. De zes vragen zijn letterlijk:

1. Was je zowel schriftelijk als materieel voldoende voorbereid om je lessen te geven? Leg uit.
2. Beschrijf kort je relatie met de leerlingen. Hoe verliep het klashouden?
3. Hoe heb je jezelf mondeling en schriftelijk kunnen uitdrukken? Beschrijf eventuele moeilijkheden.
4. Beheerste je de inhoud, die nodig was om de lessen goed te kunnen geven, voldoende?.
5. Zaten je lessen op didactisch vlak goed in elkaar? Aan welk(e) element(en) van goed onderwijs heb je vooral aandacht besteed? Bespreek.
6. Was er evolutie met betrekking tot je werkpunten? Welke werkpunten neem je mee naar de stage?

Bespreking

Deze opdracht is een typische oefenopdracht, zoals die in de loop van de lerarenopleiding gegeven kan worden en waarvan de beantwoording (net als nummer 2 hierboven) puur bedoeld zal zijn om het leerproces te bevorderen, waarvan het product niet beoordeeld wordt en waaraan dus ook geen producteisen gesteld worden. Omdat niet gegeven is welke voorbereiding de studenten bij deze opdracht krijgen, is het niet goed mogelijk de complexiteit van de reflectieopdracht te beoordelen.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 14: bespreking reflectie na stageactiviteiten

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij B2
Onderwerp	B2
Vocabulaire	B2 lijkt niet nodig
Tekststructuur	B2 niet nodig (tekststructuur is in grote lijn gegeven)
Rekening houden met publiek	Publiek is niet expliciet gegeven, maar zal bestaan uit de student zelf en zijn docent(en). B2 niet nodig
Doelgerichtheid	Informatief, B2 is voldoende
Grammaticale correctheid	B2 niet nodig
Spelling en interpunctie	B2 niet nodig
Strategieën: plannen	B2 niet nodig
Strategieën: monitoren en herstellen	B2
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder B2: verslagen schrijven waarin gereflecteerd wordt op het leren. De complexiteit van deze opdracht lijkt zo te zien gering te zijn. Er wordt voornamelijk gevraagd terug te kijken op eigen ervaringen.

2.14 Reflectieschrift

Katholieke Hogeschool Limburg, Hasselt, Bachelor Lager Onderwijs

Beschrijving

In deze opdracht krijgen studenten het nut van een reflectieschrift (een soort dagboek) toegelicht en hoe je ermee kunt werken en ervan kunt leren.

Er wordt in de opdracht 'afgesproken' dat elke student voor zichzelf een reflectieschrift bijhoudt met de volgende inhoud: "Een korte weergave van de stand van zaken die in elke sessie aan de orde zijn, een vermelding van de werkwijze. Maar VOORAL je reflecties over je eigen functioneren en vorderen tijdens de sessies. Uiteraard kan je ook in je schrift noteren tussen twee sessies (ideeën, inzichten, veranderingen in je aanpak...)".

De tweede 'afpraak' is dat elk halfjaar een leerverslag geschreven wordt en dat kan op basis van de notities in het schrift. Deze leerverslagen worden beoordeeld door de kerngroepopleider.

Bespreking

Het is aan de student zelf om het reflectieschrift bij te houden. Het is duidelijk dat het van dienst kan zijn bij het schrijven van het leerverslag. Maar de student met een redelijk geheugen en een vlotte pen wordt niets in de weg gelegd om zich niet aan deze afspraak te houden. Tenminste, het is onduidelijk hoe het leerverslag eruit moet zien, en of daarmee al dan niet indirect het gebruik van een reflectieschrift gecontroleerd kan of zal worden. Over het leerverslag kunnen we niets zeggen, omdat daarover geen informatie is ontvangen.

In onderstaande tabel wordt deze *studietaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 15: bespreking reflectieschrift

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	B2 voldoende
Onderwerp	B2 (B1?)
Vocabulaire	B2
Tekststructuur	B2 ruim voldoende
Rekening houden met publiek	B2 niet nodig
Doelgerichtheid	B2 niet nodig
Grammaticale correctheid	B2 ruim voldoende
Spelling en interpunctie	B2 ruim voldoende
Strategieën: plannen	B2 ruim voldoende
Strategieën: monitoren en herstellen	Niet in voorzien, B2 ruim voldoende
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder B2: verslagen schrijven waarin gereflecteerd wordt op het leren. De complexiteit van deze opdracht lijkt zo te zien gering te zijn. Er wordt voornamelijk gevraagd terug te kijken op eigen ervaringen.

2.15 Beleidsnotitie

De Haagse Hogeschool, Bestuurskunde en Overheidsmanagement, jaar 2

Beschrijving

De opdracht om in duo's een beleidsnotitie te maken over het thema milieu en duurzaamheid wordt gegeven in een studiehandleiding van een 'bestuursatelier' en omvat 3 studiepunten. Het onderwerp en het beleidsniveau (van regionaal tot nationaal) is naar keuze van het tweetal.

Een beleidsnotitie met een totale omvang van tien tot twaalf pagina's bestaat volgens de studiehandleiding uit drie onderdelen.

1. Een probleemstellende notitie, met een aangeklede probleemstelling en een beschrijving van de oorzaken en gevolgen en aangrijpingspunten om het probleem aan te pakken.
2. Een hoofdlijnennotitie, met de doelen van het beleidsontwerp, de (politieke) rechtvaardiging van de doelen en in hoofdlijnen te gebruiken middelen om de doelen te bereiken.
3. Een ontwerpnotitie, waarin de hoofdlijnennotitie wordt uitgewerkt in instrumenten, knelpunten, en verwachtingen over de slaagkansen (past het; mag het; hoort het; werkt het?).

In bijlage 1 bij de studiehandleiding wordt de beleidsnotitie in acht bladzijden nog uitvoerig toegelicht. Daar wordt een inhoudsopgave per deel gesuggereerd en besproken met in totaal minstens zeventien hoofdstukken. Vooral de keuze van het beleidsprobleem en de rol van de (zelfbedachte) opdrachtgever krijgen daarbij veel aandacht.

De tweede bijlage bestaat uit een criterialijst van vijf pagina's waarin de volgende elf beoordelingscategorieën worden omschreven.

0. Inhoudelijke vereisten voor elk van de drie delen van de beleidsnotitie
 1. Structuur (duidelijk, logisch, overzichtelijk)
 2. Argumentatie (voldoende bewijs, juist, consistent, deugdelijk, handig)
 3. Duidelijkheid (zinsniveau, woordniveau, inhoud)
 4. Aantrekkelijkheid
 5. Gepastheid
 6. Correctheid
 7. Spelling
 8. Interpunctie
 9. Verantwoording
 10. Opmaak.

Bespreking

Deze schrijftaak is duidelijk een voorbereiding op een beroepstaak: studenten in deze opleiding leren beleidsnotities schrijven voor opdrachtgevers en dit is een eerste oefening daarin. Het is een omvangrijke en complexe opdracht waarvoor ze zich moeten inlezen, keuzes moeten maken, moeten samenwerken, oplossingen moeten bedenken en de notities moeten schrijven. De beoordelingscriteria zijn uitvoerig beschreven. Niet duidelijk is hoe de criteria gewogen worden: telt elk onderdeel (ongeveer) even zwaar en hoeveel minnetjes worden geaccepteerd? Opvalt dat de instructie in totaal langer is dan de op te leveren tekst.

In de volgende tabel wordt deze *schrijftaak bij een ondersteunend vak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 16: bespreking beleidsnotitie

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij C1, gaat daar misschien nog bovenuit
Onderwerp	C1
Vocabulaire	B2 lijkt voldoende
Tekststructuur	Structuur is gegeven: B2 is voldoende
Rekening houden met publiek	Minstens B2: rekening houden met de opdrachtgever krijgt in de toelichting veel aandacht, in de beoordeling niet expliciet, C1 lijkt niet noodzakelijk
Doelgerichtheid	C1 (naast informeren over de probleemstelling ook de oplossing/het beleid 'verkopen')
Grammaticale correctheid	C1 (gezien de criterialijst)
Spelling en interpunctie	C1 (gezien de criterialijst)
Strategieën: plannen	B2 is niet nodig, schrijfplan is gegeven
Strategieën: monitoren en herstellen	B2
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving valt onder C1: een werkstuk over een complex onderwerp waarin relevante punten worden benadrukt en waarin diverse bronnen gebruikt worden. Het is een complexe taak waarvoor niet alleen geschreven moet worden, maar ook gelezen, gepreut, gedacht, ontworpen, enzovoort.

2.16 Literatuurwerkstuk Sterrenkunde I

Universiteit van Amsterdam, Bachelor Natuur- en sterrenkunde, 1ste jaar

Beschrijving

Voor het onderdeel Sterrenkunde I moeten studenten een literatuurwerkstuk in het Nederlands van 4 à 5 pagina's inleveren, dat ook beoordeeld zal worden voor schrijfvaardigheid van het tutoraat. Het moet een 'verklarend-beschrijvend' of een 'verklarend-betogend' werkstuk zijn waarin op grond van een literatuurstudie een centrale vraag beantwoord wordt. De opdracht bevat vele suggesties voor onderwerpen en een uitgebreide literatuurlijst van voornamelijk Engelstalige artikelen die de student op Blackboard kan vinden.

Een taaldocent komt in een van de werkcolleges nadere instructies geven over het te gebruiken schrijfschema en daarnaast verwijst de opdracht naar de website www.taalkinkel.nl die aanwijzingen en tips biedt voor het schrijven van werkstukken, het opstellen van een centrale vraag, het beoordelen van langere teksten, enzovoort. Deze site biedt ook informatie specifiek voor het literatuurwerkstuk sterrenkunde I, onder meer een pagina 'Waarop wordt mijn tekst beoordeeld?' met daarop achtenvijftig mogelijke fouten (zoals: de centrale vraag ontbreekt of is onduidelijk), verdeeld over de volgende categorieën.

1. Inhoudelijk
2. Verantwoording
3. Opbouw en verbanden
4. Taalverzorging
5. Technische verzorging.

Bespreking

Het onderscheid in 'verklarend-beschrijvende' en 'verklarend-betogende' teksten zal voor de eerstejaars nieuw zijn. Zij hebben waarschijnlijk in het VO geleerd dat er uiteenzettingen, beschouwingen en betogen onderscheiden kunnen worden. De nieuwe tekstsoorten worden in de instructie kort toegelicht. Er wordt een verslag van een klein literatuuronderzoek (van zo'n vier tot zes, zeven artikelen) van de student verwacht over een inhoud die nog betrekkelijk nieuw voor hem of haar kan zijn. Daarbij komt dat de meeste artikelen Engelstalig zijn en het verslag in het Nederlands geschreven moet worden. De te maken vertaalslag maakt de opdracht extra complex.

In onderstaande tabel wordt deze *beroepstaak (die enigszins ondersteund wordt)* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 17: bespreking literatuurwerkstuk sterrenkunde

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	C1
Onderwerp	C1: specialistisch karakter
Vocabulaire	Minstens B2
Tekststructuur	B2 is waarschijnlijk voldoende, afhankelijk van de mate van detaillering van het schrijfschema van de taaldocent
Rekening houden met publiek	C1 (publiek is impliciet: academische collega's)
Doelgerichtheid	C1: opdracht vraagt schrijfdoelen te combineren
Grammaticale correctheid	B2? C1?
Spelling en interpunctie	B2? C1?
Strategieën: plannen	B2 niet nodig (gegeven)
Strategieën: monitoren en herstellen	B2
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taalomschrijving past bij C1: werkstuk over complex onderwerp met gebruikmaking van verschillende bronnen, een rapport op basis van literatuurstudie. De opdracht is vrij complex en niet al te omvangrijk, maar omvat meer dan schrijven alleen.

2.17 Practicumverslag Natuurkunde

Universiteit van Amsterdam, Bachelor Natuurkunde, 1ste jaar

Beschrijving

De opdracht luidt een verslag te schrijven van een natuurkundepracticum (van een redelijk uitgebreid experiment) voor 'personen die nauw betrokken zijn bij je onderzoek of zich er verder in willen verdiepen'. De opdracht licht vervolgens toe welke eisen daaruit volgen: voldoende gedetailleerd om de metingen te kunnen produceren en om vast te kunnen stellen waar mogelijkheden voor nader onderzoek liggen. Daarom moet het verslag ook een theoretisch overzicht bevatten en een samenvatting.

De opdracht geeft vervolgens een korte, heldere toelichting op de verschillende onderdelen van het verslag (die hier tussen haakjes kort aangeduid wordt):

1. Titel (kan vrij uitgebreid zijn, met goede en minder goede voorbeelden)
2. Samenvatting (wat heb je gemeten, met welke methode, wat kwam eruit, conclusies en eventuele aanbevelingen)
3. Inleiding (wat ga je meten en waarom, en wat kan de lezer verwachten?)
4. Theorie (in hoofdpunten het verschijnsel of de grootheden die je bestudeerd hebt)
5. Meetmethode en Opstelling (hoe is gemeten, onder welke omstandigheden, met welke apparatuur, inclusief schets of schema)
6. Uitwerking (met formules, tussen- en eindresultaten zoveel mogelijk in tabellen en grafieken)
7. Discussie (interpreteer en evalueer de resultaten, overeenstemming met bekende gegevens, suggesties voor verbetering van experiment en eventuele vervollexperimenten)
8. Conclusie (welke conclusies kun je trekken? Zorg ervoor dat dit een zelfstandig leesbaar gedeelte van je verslag is)
9. Literatuur.

Tot slot worden enkele aanbevelingen gedaan over het gebruik van grafieken en bijlagen, over het gebruik van formules bij het weergeven van resultaten, het taalgebruik (objectief, geen persoonlijke ervaringen) en het opgeven van literatuur.

Bespreking

Met goede voorbeelden van practicumverslagen erbij, is het uitvoeren van deze opdracht – gegeven het practicum zelf – waarschijnlijk wel te doen, al zal er nauwkeurig en geconcentreerd gewerkt moeten worden. Schrijven is hier niet alleen werken met woorden, maar ook met illustraties, tabellen en grafieken die onderdeel van de tekst zijn. Zorgvuldige bestudering (analyse) van goede voorbeelden van verslagen kan de student helpen te leren hoe je dat goed kunt doen of hoort te doen. Buiten de formulering van de titel geeft de instructie daar geen aanwijzingen over.

In onderstaande tabel wordt deze *beroepstaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 18: bespreking practicumverslag natuurkunde

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij C1
Onderwerp	Complex met een specialistisch karakter: C1
Vocabulaire	Minstens B2
Tekststructuur	Is gegeven, B2 is voldoende
Rekening houden met publiek	B2 is voldoende
Doelgerichtheid	B2: Informatief
Grammaticale correctheid	B2 voldoende?
Spelling en interpunctie	B2 voldoende?
Strategieën: plannen	B2 niet nodig: is gegeven
Strategieën: monitoren en herstellen	B2
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?

Startcompetentie	Deze opdracht
Taken	De taalomschrijving past bij C1 (een rapport op basis van een onderzoek) en is vrij complex: van een redelijk uitgebreid experiment moet dermate nauwkeurig verslag gedaan worden dat replicatie mogelijk is met de juiste theoretische verbanden: je moet een op theorie gebaseerd goed experiment uitvoeren, bijhouden wat je doet en de resultaten verzamelen en daarvan verslag uitbrengen. Gegeven het practicum is het schrijven van het practicumverslag in de vaste structuur te beoordelen als relatief eenvoudig.

2.18 Practicumverslag Scheikunde

Universiteit van Amsterdam, Bachelor Scheikunde, 1ste jaar

Beschrijving

De opdracht voor de eerstejaars scheikunde van de UvA voor het schrijven van een practicumverslag is in omvang ongeveer 2/3 van die voor de eerstejaars natuurkunde (zie hiervoor paragraaf 2.17). De opdracht komt in grote lijnen overeen; interessant zijn de verschillen.

Om de informatie over de proef 'duidelijk over te brengen en overzichtelijk te presenteren' bestaat een practicumverslag scheikunde uit de volgende onderdelen:

1. Identificerende gegevens (waaronder 'titel van het experiment')
2. Samenvatting (een zin over doel, twee zinnen over resultaten en twee met conclusies)
3. Inleiding (onderwerp, theorie, doel van de proef)
4. Experimenteel gedeelte (bij Biochemie hanteert men hier 'Materialen en methoden')
 - a. Apparatuur (soort en type)
 - b. Chemicaliën en oplossingen (hoeveelheden reagentia en oplosmiddelen)
 - c. Veiligheid (voornaamste risico's en maatregelen)
 - d. Werkwijze (geef in eigen woorden weer wat je exact hebt gedaan, ...altijd de veranderingen en afwijkingen ten opzichte van het voorschrift)
5. Resultaten (alle meetgegevens, gebruik zoveel mogelijk tabellen en grafieken, schrijf alle figuren in een lopende tekst aan elkaar, het is een tekstonderdeel)
6. Discussie (interpretatie gegevens, conclusie trekken: 'je vergelijkt en evalueert je resultaten aan de hand van theorie en literatuur', afwijzingen en voorstellen tot verbetering)

Referenties.

De opdracht sluit af met een pagina hoe diverse referenties opgenomen moeten worden.

Bespreking

Het schrijven van een practicumverslag bij scheikunde lijkt sterk op het schrijven van een practicumverslag bij natuurkunde. Ook de scheikundestudent zal geconcentreerd en nauwkeurig moeten werken om de opbrengsten van het experiment te registreren en te kunnen verwerken. Ook voor hem of haar omvat het schrijven van een practicumverslag ook het ontwerpen en verwerken van grafieken en tabellen in de tekst. Goede voorbeelden zullen ook de eerstejaars scheikundestudent op weg kunnen helpen bij het kiezen van de passende formuleringen. Verschillen zijn onder meer de eisen die aan de titel en de samenvatting gesteld worden, de aandacht die de het experimenteel gedeelte krijgt en of er een apart onderdeel Conclusie moet zijn (na de Discussie).

In de volgende tabel wordt deze *beroepstaak* gelegd naast de beschrijvingen van de talige startcompetentie schrijven voor het hoger onderwijs (Bonset en De Vries, 2009, p 11-15).

Tabel 19: bespreking practicumverslag scheikunde

Startcompetentie	Deze opdracht
Algemene omschrijving	Past bij C1
Onderwerp	Complex met een specialistisch karakter: C1
Vocabulaire	Minstens B2
Tekststructuur	Is gegeven, B2 is voldoende
Rekening houden met publiek	B2 is voldoende
Doelgerichtheid	B2: Informatief
Grammaticale correctheid	B2 voldoende?
Spelling en interpunctie	B2 voldoende?
Strategieën: plannen	B2 niet nodig: is gegeven
Strategieën: monitoren en herstellen	B2
Taalleerstrategieën	B2?
Attitude	B2?
Taken	De taakomschrijving past bij C1 (een rapport op basis van een onderzoek) en is vrij complex: van een redelijk uitgebreid experiment moet dermate nauwkeurig verslag gedaan worden dat replicatie mogelijk is met de juiste theoretische verbanden: je moet een op theorie gebaseerd goed experiment uitvoeren, bijhouden wat je doet en de resultaten verzamelen en daarvan verslag uitbrengen. Gegeven het practicum is het schrijven van het practicumverslag in de vaste structuur te beoordelen als relatief eenvoudig.

2.19 Samenvatting

In het voorgaande zijn achttien, min of meer toevallig verzamelde, propedeutische schrijftaken uit hogeschool en universiteit in Vlaanderen en Nederland in willekeurige volgorde van ontvangst beschreven en besproken. Het betreft een gevarieerd aantal schrijftaken.

Samenvattend zijn de schrijftaken als volgt te beschrijven.

- Tien schrijftaken komen uit Nederland, acht uit Vlaanderen.
- Twaalf schrijftaken komen uit hogescholen, zes uit het wetenschappelijk onderwijs.
- Van de twaalf hogeschooltaken komen er
 - zes uit lerarenopleidingen (waaronder één Nederlandse);
 - drie uit (Nederlandse) opleidingen voor maatschappelijk werk, zorg en dienstverlening;
 - twee uit (Nederlandse) opleidingen voor management en bestuur;
 - één uit een cursus voor studenten van alle opleidingen van een hogeschool.
- Van de zes universitaire taken komen de
 - drie Nederlandse van opleidingen natuur-, schei- en sterrenkunde;
 - drie Vlaamse taken van opleidingen verpleeg- en vroedkunde, filosofie en rechtssociologie.
- Qua genre zijn er
 - vijf reflectietaken (3, 8, 9, 13 en 14; drie uit Vlaanderen, twee uit Nederland, alle van de hogeschool);
 - zes onderzoeksrapporten (1, 6, 10, 16, 17, 18; twee uit hogescholen en vier uit het wetenschappelijk onderwijs, waarvan een uit Vlaanderen);

- drie beleidsrapporten (4, 5, 11, 15, waarvan een van een Vlaamse universiteit);
- vier schrijftaken (2, 7, 11 en 12) niet-opleidings specifiek: respectievelijk een scenario, een literatuurbeschuwing, een verklaring, een recensie).
- In termen van de indeling van schrijftaken in het hoger onderwijs van Van der Westen (z.j.) zijn de schrijftaken als volgt gekarakteriseerd:
 - drie schrijftaken als *beroepstaak* (16, 17 en 18);
 - tien schrijftaken als *studietaak* (2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 en 14);
 - vijf schrijftaken als *schrijftaak bij een ondersteunend vak* (1, 4, 5, 6 en 15). Bij de laatste vijf gaat het steeds om een voorbereiding op een beroepstaak. In totaal zijn zo acht verschillende beroepstaken de revue gepasseerd.

Voor we in het volgende hoofdstuk de bevindingen inhoudelijk nader analyseren en op grond daarvan conclusies trekken en aanbevelingen doen, geven we hier nog een overzicht van de beschreven opdrachten in een tabel waarin de beoordelingen onderling kunnen worden vergeleken.

Tabel 20: overzicht van de beoordelingen van de achttien schrijftaken

Schrijftaak→ Startcompetentie↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Algemene omschrijving	C1	-b2	-b2	B2	C1	B2	B2	B2	B2	C1	B2	B2	B2	B2	C1	C1	C1	C1
Onderwerp	B2	B2	-b2	+b2	C1	B2	B2	B2	B2	C1	B2	B2	B2	-b2	C1	C1	C1	C1
Vocabulaire	B2	B2	-b2	+b2	C1	C1	B2	B2	B2	B2	B2	B2	-b2	B2	B2	+b2	+b2	+b2
Tekststructuur	-b2	B2	-b2	+b2	C1	B2	B2	B2	B2	C1	B2	B2	-b2	-b2	B2	B2	B2	B2
Rekening houden met publiek	B2	-b2	-b2	+b2	C1	B2	B2	-b2	B2	B2	B2	B2	-b2	-b2	+b2	C1	B2	B2
Doelgerichtheid	-b2	-b2	-b2	C1	C1	B2	B2	B2	-b2	C1	B2	C1	B2	-b2	C1	C1	B2	B2
Grammaticale correctheid	-b2	B2	B2	B2	C1	B2	B2	-b2	-b2	B2	C1	B2	-b2	-b2	C1	B2	B2	B2
Spelling en interpunctie	-b2	B2	B2	B2	C1	B2	B2	-b2	-b2	B2	C1	B2	-b2	-b2	C1	B2	B2	B2
Strategieën: plannen	-b2	B2	B2	B2	B2	B2	-b2	B2	B2	-b2	-b2	-b2	-b2	-b2	-b2	-b2	-b2	-b2
Strategieën: monit. en herst.	-b2	-b2	-b2	-b2	B2	-b2	-b2	B2	B2	B2	B2	-b2	B2	-b2	B2	B2	B2	B2
Attitude	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2
Taalleerstrategieën	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2
Taken	C1	B2	B2	C1	C1	B2	B2	B2	B2	C1	B2	B2	B2	B2	C1	C1	C1	C1

Waar te nemen is, dat de categorieën Algemene omschrijving, Onderwerp en Taken het zwaarst wegen (deze hebben de meeste beoordelingen op C1). Dat de strategieën en attitude niet hoog scoren, komt omdat deze alleen op B2-niveau zijn geformuleerd en het (deels) niet waarneembaar is aan de opdracht in hoeverre deze strategieën vereist zijn om de opdracht goed uit te voeren, al is de veronderstelling dat dit laatste wel het geval is. Verder valt waar te nemen dat bij de beoordeling van de schrijftaken gebleken is dat de studenten relatief snel aan

de criteria Tekststructuur en Rekening houden met publiek kunnen voldoen, dat wil zeggen dat daaraan gemiddeld genomen niet de hoogste eisen gesteld worden.

Als we de gegevens in tabel 20 vervangen door rangordes, waarbij <B2 = 1; B2 = 2; +b2 en B2/C1 = 3 en C1 = 4, kunnen we per taak een gemiddeld rangordecijfer berekenen. Zie tabel 21.

Tabel 21: overzicht van de beoordelingen in cijfers

Schrijftaak→ Startcompetentie↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Algemene omschrijving	4	1	1	2	4	2	2	3	2	4	2	2	2	2	4	4	4	4
Onderwerp	2	2	1	3	4	2	2	2	2	4	2	2	2	1	4	4	4	4
Vocabulaire	2	2	1	3	4	4	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	3	3
Tekststructuur	1	2	1	3	4	2	2	2	2	4	2	2	1	1	2	2	2	2
Rekening houden met publiek	2	1	1	3	4	2	2	1	2	2	2	2	1	1	3	4	2	2
Doelgerichtheid	1	1	1	4	4	2	2	2	1	4	2	4	2	1	4	4	2	2
Grammaticale correctheid	1	2	2	2	4	3	3	1	1	3	4	3	1	1	4	3	3	3
Spelling en interpunctie	1	2	3	2	4	3	3	1	1	3	4	3	1	1	4	3	3	3
Strategieën: plannen	1	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Strategieën: monit. en herst.	1	1	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2
Attitude	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Taalleer-strategieën	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Taken	4	2	2	4	4	2	2	2	2	4	2	2	2	2	4	4	4	4
Gemiddeld	1,8	1,7	1,5	2,5	3,4	2,2	2	1,8	1,8	2,8	2,2	2	1,5	1,4	2,9	2,9	2,6	2,6

In tabel 21 zijn de schrijftaken uit het wetenschappelijk onderwijs gearceerd (5, 6, 7 en 16, 17 en 18). Te zien valt dat de schrijftaken uit de propedeuse van het wetenschappelijk onderwijs over het algemeen zijn beoordeeld als taken die hogere eisen stellen aan de studenten dan de verzamelde schrijftaken uit de hogescholen. Gemiddeld komen de universitaire schrijftaken aan 2,6 punten. Daarbij moet opgemerkt worden dat 3,4 het maximaal haalbare is (de essay-opdracht, nummer 5). Er is namelijk een aantal categorieën waarbij niet hoger dan 2 gescoord kan worden omdat die kenmerken op C1-niveau niet beschreven zijn. De hogeschooltaken komen gemiddeld vrijwel exact op 2 uit, wat staat voor B2. Drie hogeschooltaken springen er uit: de meesterproef van het weloverwogen advies (nummer 4), het onderzoeksverslag observatie eigen pedagogisch handelen (nummer 10) en de bestuurskundige beleidsnotitie (nummer 15).

Een tweede punt dat opvalt, is dat een gemiddelde niet alles zegt over de moeilijkheidsgraad van de opdracht: één eis op een hoog niveau (C1) kan een struikelblok voor de student opleveren, ook als de taak verder als niet te veel eisen stellend is beoordeeld. Een voorbeeld hiervan is het onderzoeksrapport (nummer 1). Aan de berekening van de gemiddelden in tabel 21 moet dan ook niet te veel gewicht worden toegekend: de kenmerken worden niet onderling gewogen en over de puntentoekenning valt te discussiëren. Tabel 21 is slechts ter illustratie van de onderlinge verschillen tussen verzamelde schrijftaken opgenomen.

3. Conclusies en aanbevelingen

*'Hoe moeilijk een schrijftaak is, hangt in de eerste plaats af van de voorgaande ervaring met die specifieke taak in die context.'*²

In het vorige hoofdstuk zijn diverse schrijftaken uit de propedeutische fase van het hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs beschreven en besproken. In dit hoofdstuk worden de bevindingen nader geanalyseerd en worden de vragen beantwoord die in de inleiding van deze studie gesteld zijn.

In hoofdstuk 2 zijn drie beroepstaken, tien studietaken en vijf schrijftaken bij ondersteunende vakken (die voorbereiden op beroepstaken) beschreven en beoordeeld. Die achttien taken variëren van weinig eisen stellende schrijftaken (taken waarvoor je - volgens de beoordeling - voor een voldoende uitvoering niet op alle punten een taalvaardigheidsniveau op B2 verworven hoeft te hebben) tot schrijftaken die – volgens de beoordeling - hoge eisen stellen aan taal- (en denk)vaardigheid van de student (bijvoorbeeld schrijven over complexe onderwerpen op basis van een ingewikkeld onderzoeksproces).

3.1 Representatief?

Ten eerste is er de vraag in hoeverre het gevarieerde beeld dat met deze achttien taken opgeroepen wordt, representatief is voor de variatie aan schrijftaken in de eerste fase van het hoger onderwijs. Deze vraag is binnen het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs besproken. Daar is benadrukt dat de variatie aan schrijftaken bij de grote hoeveelheid opleidingen op de hogescholen en de universiteiten natuurlijk nog veel groter is, maar veel duidelijke hiaten konden de ruim twintig aanwezigen van diverse instellingen voor hoger onderwijs in Vlaanderen en Nederland niet geven. Alleen het schrijven voor een bijzonder publiek (bijvoorbeeld voor ouders op lerarenopleiding primair onderwijs en voor de docent/examencommissie het moeten schrijven van lange antwoorden op tentamens) is buiten beschouwing gebleven. Als we de genres van deze studie op een rij zetten, zien we de volgende beroeps- en studietaken.

Beroepstaken

- het onderzoeksrapport (1)
- het onderzoeksverslag/observatieverslag (10)
- het literatuuronderzoeksverslag (16)
- het practicumverslag (17, 18)
- het (weloverwogen) adviesrapport (4)
- het beleidsrapport (15)
- het essay (5)
- de encyclopedische tekst (6)
- de standpuntbepaling (bij rechtenstudies) (7).

² Vrij naar Schleppegrell 2004, p. 16

Studietaken

- het scenario (2)
- het reflectieverslag (3, 8, 9, 13 en 14)
- de recensie (12).

Al met al is het een rijke verscheidenheid. De eerste vier genoemde zijn variaties van het genre onderzoeksrapport, dat een heel typerend genre is voor hoger onderwijs in het algemeen en de wetenschap in het bijzonder. Het advies- en het beleidsrapport zijn daarnaast typerend voor economische, management- en bestuursopleidingen, maar zullen ook gevraagd kunnen worden bij gammavakken en bij maatschappelijke toepassingen van bètavakken. Het essay is een vrij vaag genre, dat bijvoorbeeld op Wikipedia omschreven wordt als 'een beschouwende prozatekst of een artikel voor krant en tijdschrift, waarin de schrijver op een wetenschappelijk verantwoorde wijze zijn persoonlijke visie geeft op hedendaagse verschijnselen, problemen of ontwikkelingen'. In die zin kan het bij alle opleidingen gevraagd worden en gaat het een stap verder dan het betoog zoals dat in het Nederlands voortgezet onderwijs onderwezen wordt. Een encyclopedische tekst is een bijzonder product van een literatuuronderzoek. De standpuntbepaling is waarschijnlijk heel typerend voor rechtenstudies. Het reflectieverslag lijkt een schrijftaak te zijn die als *studietaak* typisch is voor de hogescholen in Nederland en Vlaanderen: deze lijkt op universiteiten niet, of in ieder geval veel minder voor te komen. Het scenario en de recensie zijn hier als studietaak gekarakteriseerd binnen het kader van de opleiding waarin ze gegeven worden. In andere opleidingen (journalistiek, dramawetenschap, kunstbeschouwing) kunnen dit beroepstaken zijn.

Kortom, er kan van uitgegaan worden dat deze variatie aan schrijftaken een redelijk overzicht biedt van wat er in de eerste fase van het hoger onderwijs zoal gevraagd wordt.

3.2 Conclusies

De vragen die in de inleiding gesteld zijn, zullen we nu proberen te beantwoorden op basis van de gegevens uit hoofdstuk 2. De drie vragen waren:

1. *In hoeverre levert de analyse van de schrijftaken een bevestiging van de suggesties van bovenstaande vwo-docenten? Die suggesties waren:*
 - ze (de beginnende studenten, TM) moeten nu (in het hoger onderwijs, TM) tekstgenres beoefenen die ze niet hebben gehad in de vooropleiding (bijvoorbeeld 'paper');
 - ze krijgen minder richtlijnen voor en begeleiding bij hun schrijfproducten dan in het vwo en er worden minder duidelijke eisen aan gesteld;
 - wat ze bij Nederlands in het vwo aan kennis en vaardigheid hebben opgedaan op het gebied van schrijven, transfereren ze niet naar schrijven in hun vervolgstudie, net zo min als ze dat op school deden naar schrijven bij andere vakken.
2. *In hoeverre levert de analyse van de schrijftaken bouwstenen of aanknopingspunten op voor een instrument voor zelfassessment (voor studenten [of ze de taken aankunnen] en/of voor docenten [of ze de studenten voldoende steun geven de taak goed te volbrengen])?*
3. *In hoeverre levert de analyse van de schrijftaken vragen voor verder onderzoek op?*

Ad 1

De bewering dat studenten in het eerste jaar van het hoger onderwijs met tekstgenres geconfronteerd worden die ze daarvoor niet gehad hebben, wordt door deze studie niet ontkracht, omdat we geen studie gedaan hebben naar de schrijftaken in de vooropleidingen: in de eerste plaats in het voortgezet/secundair onderwijs, maar de aansluitingsproblematiek is breder. Voor Nederland gaat het bijvoorbeeld naast de havo en het vwo om mbo-4, het colloquium doctum, het Staatsexamen NT2 en buitenlandse diploma's. Op grond van onze kennis van het voortgezet onderwijs in Nederland kunnen we er echter wel iets over zeggen. Practicumverslagen hebben de studenten bij vakken in het voortgezet onderwijs waar practica een rol spelen zeker eerder gemaakt en profielwerkstukken zijn veelal onderzoeksverslagen.

Voor zover een essay een betoog is, hebben ze daar bij Nederlands ook ervaring mee opgedaan. De vraag is wel hoeveel ervaring leerlingen in het voortgezet/secundair onderwijs met het schrijven van dergelijke langere teksten hebben opgedaan, hoe vaak ze zulke schrijftaken krijgen. Verder is het geven van weloverwogen adviezen bij economie en management en organisatie in het voortgezet onderwijs een regelmatig voorkomende opgave. Reflectieopdrachten komen ook in het voortgezet/secundair onderwijs voor.

Op grond van de aangeleverde schrijftaken kunnen we daarom concluderen dat de indruk dat studenten met een vooropleiding in het voortgezet onderwijs in de eerste fase van het hoger onderwijs met nieuwe tekstgenres geconfronteerd worden, niet bevestigd wordt. En als ze al eens gevraagd wordt een tekst in onbekend of onduidelijk genre te produceren, doen ze er goed aan het advies van de studenten ondersteunende website van de Rijksuniversiteit Groningen 'Noordster' op te volgen: vraag de docent wat hij bedoelt. Maar we hebben geen onderzoek gedaan naar schrijftaken in het voortgezet/secundair onderwijs bij de verschillende vakken en hiernaar is ook geen onderzoek bekend. Dat maakt conclusies trekken op dit terrein speculatief.

De beoordeling van de schrijftaken laat verder zien dat deze taken meestal geen eisen stellen die ver uitgaan boven hetgeen er in de startcompetenties staat beschreven. De meeste schrijftaken van de hogescholen zijn met B2 goed te doen. Als ze beoordeeld zijn als een taak die hogere eisen stelt, zijn het veelal taken die van uitvoerige richtlijnen zijn voorzien.

De aangeleverde universitaire schrijftaken vereisen vaak meer taalvaardigheid dan B2, maar zijn meestal ook van (vrij) uitvoerige richtlijnen voorzien. Er is maar een universitaire schrijftaak beschreven die op diverse kenmerken de startcompetentie C1 vereist: het essay.

We hebben ook gezien dat het niet zo is dat de studenten in het hoger onderwijs minder richtlijnen krijgen. Er zijn hierin wel grote verschillen tussen de verschillende beschreven taken, we komen hier op terug, maar we hebben gezien dat de richtlijnen soms meer dan tien pagina's beslaan en zeer gedetailleerd kunnen zijn. Zie ook de steun die via websites geboden wordt, zoals van de UvA: www.detaalwinkel.nl en van de RUG: www.rug.nl/noordster. Die ondersteuning is uitvoerig en gedetailleerd.

Kort gezegd, het probleem van een gebrekkige schrijfvaardigheid van beginnende studenten ligt niet duidelijk bij onbekende tekstgenres of bij weinig richtlijnen.

Is gebrekkige transfer dan het probleem? Maken de studenten onvoldoende gebruik van hetgeen ze eerder hebben geleerd? Ook dit hebben we niet rechtstreeks onderzocht. Zonder uit te wijden over het blaming-the-victim-karakter van de opmerking, kunnen we er wel iets over zeggen.

De nieuwe context waarin de studenten in het hoger onderwijs hun weg moeten zien te vinden, zal hen in principe aanzetten maximaal gebruik te maken van hetgeen ze eerder geleerd hebben. Aan de andere kant hebben ze ook geleerd economisch te handelen: met relatief weinig inspanning een voldoende resultaat halen kan een handige strategie zijn om de eisen van de nieuwe omgeving te verkennen.

De situatie in de gekozen opleiding in het hoger onderwijs is in veel opzichten nieuw voor studenten en de eisen die daar gesteld worden aan, in dit geval, schrijfproducten zijn hen niet precies bekend. Als ze in het voortgezet onderwijs bijvoorbeeld geleerd hebben dat spelling en grammatica bij niet-taalkvakken niet beoordeeld worden (op het examen), is dat dan in het hoger onderwijs ook zo, of is het daar anders en hangt dat van de docent en de opdracht af? We hebben gezien dat het ons regelmatig onduidelijk was welke vormelijke eisen gesteld worden. We hebben ook opgemerkt dat voor zover de vorm (de structuur) van de op te leveren tekst vrij is, dat tot gevolg heeft dat elke student eigen keuzes moet maken (taal gebruiken is kiezen), waarvan hij misschien (waarschijnlijk?) niet weet hoe die gewaardeerd zullen worden. Pauw (2006) laat zien dat het bij studenten aan een lerarenopleiding primair onderwijs volstrekt niet

duidelijk is hoe een reflectieverslag opgebouwd moet worden. Ook laat zij zien dat het bieden van een heldere inhoudelijke structuur de kwaliteit van hun werk kan verbeteren. We hebben gezien dat de eisen aan schrijfproducten soms ontbreken, en dat ze, als ze wel aanwezig zijn, niet altijd even duidelijk en soms zelfs intern niet helemaal consistent zijn. De indeling in studie-, beroepstaken en schrijftaken bij een ondersteunend vak (die veelal beroepstaken zijn) laat ook zien dat verschillende contexten meer of minder expliciet verschillende verwachtingen in zich dragen: de eisen aan verzorging zijn bij studietaken minder hoog dan bij de andere twee. We hebben ons verder afgevraagd of studenten wel voldoende de kans geboden wordt te leren van goede voorbeelden van anderen. We hebben opgemerkt dat over uiterlijke vormkenmerken van het verslag soms wel het nodige wordt gezegd ('tabellen (door)nummeren') maar dat er over *betekenisvolle vormkenmerken* van onderzoeksverslagen veel minder, of soms niets wordt gezegd. Over de wijze van formuleren, de opbouw van zinnen en alinea's, over actoren, het gebruik van tekstconnectoren en nominalisaties en de beoogde lezers (doelgroep) wordt maar spaarzaam iets gezegd. Bijvoorbeeld bij de encyclopedische tekst over de filosoof: hoe moet zo'n waarderende tekst geschreven worden: wat is een gewaardeerde opbouw; welke woorden word je verwacht te gebruiken; schrijf je in de eerste persoon, of juist niet? Dit (nagenoeg) ontbreken van aanwijzingen voor betekenisvolle vormkenmerken van teksten is vrijwel algemeen. ([Noordster](#) is in deze, voor zover bekend, een uitzondering. Die geeft enige aanwijzingen voor de formulering van zinnen en teksten).

Schrijven in een nieuwe opleiding, leren praten en denken in een nieuwe context is niet iets dat je in een vooropleiding volledig kunt leren. De nieuwe context van de opleiding waarvoor je gekozen hebt of waarin je terecht gekomen bent, zal de student met hulp van zijn docenten en materialen moeten leren kennen en leren beheersen. Van der Horst (2008) heeft er op gewezen dat door maatschappelijke en technologische veranderingen de status van het Nederlands verandert en dat de eisen die aan het taalgebruik gesteld worden minder vanzelfsprekend zijn dan voorheen. Dat bijvoorbeeld spreektaal niet passend is in geschreven teksten en dat er in het hoger onderwijs hoge eisen gesteld worden aan spelling en grammatica, moet daarom wellicht vaker en meer expliciet doorgegeven worden dan voorheen.

Kort gezegd kan uit deze analyse de conclusie getrokken worden dat het in het algemeen niet aan het soort schrijftaken en/of de afstand tot de veronderstelde startcompetenties van studenten ligt, dat er problemen in de schrijfvaardigheid van de studenten worden ervaren of geconstateerd. Maar ook kan geconcludeerd worden dat de formulering van schrijftaken, richtlijnen en verwachtingen niet altijd optimaal is. Alleen in dialoog met de opleiding kan de student de eisen die gesteld worden leren kennen en beheersen.

Bij zijn onderzoek naar schrijftaken in de lerarenopleiding wordt Van der Leeuw (2006, p 33) getroffen door de enorme hoeveelheid schrijftaken in het curriculum, wat door Pauw (2007, p. 186) onderschreven wordt. Over de hoeveelheid schrijftaken in de propedeutische fase van het hoger onderwijs kunnen we op basis van dit onderzoek geen uitspraken doen, maar het lijkt wel iets om in gedachten te houden.

Ad 2

Levert deze analyse van de schrijftaken bouwstenen of aanknopingspunten op voor een instrument voor zelfassessment? Op grond van de bespreking op het Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs maken we hier onderscheid tussen een instrument voor studenten en een instrument voor docenten.

Een instrument voor studenten

De analyse heeft een overzicht opgeleverd van schrijftaken uit de eerste fase van het hoger onderwijs en die taken gekoppeld aan de beschrijving van de veronderstelde startcompetenties schrijven. Dit kan omgezet worden in een overzicht van verwachtingen qua schrijfvaardigheid bij

de meer complexe schrijftaken waarmee zij in het hoger onderwijs geconfronteerd kunnen worden. Zo'n overzicht kan aan (aankomende) studenten voorgelegd worden om in te schatten of zij zo'n taak met of zonder steun op voldoende niveau kunnen volbrengen.

Twee opmerkingen daarbij:

1. er is, zoals te zien valt, een behoorlijke variatie in beroepstaken, die logischerwijs samenhangt met de variatie in opleidingen. Een instrument voor zelfassessment zou daar op afgestemd moeten zijn;
2. het beschrijvingsniveau van de koppeling van schrijftaken aan competenties is behoorlijk abstract. Concrete schrijfproducten van studenten bij de opdrachten zijn in deze studie niet geanalyseerd. We denken dat voorbeelden van schrijfproducten wel nodig zijn om de betekenis van de competenties bij bepaalde schrijftaken te verhelderen en een beter zicht te krijgen op voorkomende problemen.

Een instrument voor docenten

Hoe kunnen studenten voor of bij de opdracht voldoende steun krijgen om de opgegeven taak goed te volbrengen? Of, hoe geef je een goede, passende en volledige opdracht? En, hoe kun je voor een goede opbouw in opdrachten voor met name beroepstaken zorgen door de jaren heen?

In de beschrijving en bespreking van de verzamelde schrijftaken zijn verschillende opmerkingen gemaakt:

- wees expliciet over de eisen, met name in het begin;
- geef goede voorbeelden (van een scenario, een encyclopedieartikel) en analyseer die of laat die analyseren;
- stel in de loop van de opleiding hogere eisen aan inhoud, formulering en afwerking;
- geef gelegenheid tot revisie en redactie.

Zulke suggesties zouden verder uitgewerkt kunnen worden in een handleiding voor docenten hoger onderwijs.

Ad 3

De vraag in hoeverre de analyse van de schrijftaken vragen voor verder onderzoek oplevert, wordt beantwoord bij de aanbevelingen.

3.3 Aanbevelingen

Op grond van het voorgaande komen we tot de volgende aanbevelingen:

- doe nader onderzoek naar schrijftaken in de bovenbouw van het voortgezet/secundair onderwijs bij de verschillende vakken om na te gaan of het onderwijs in het voortgezet/secundair onderwijs de aankomende studenten voldoende voorbereidt op propedeutische schrijftaken;
- ontwikkel een voor (aankomende) studenten herkenbaar instrumentarium waarmee zij tot een meer betrouwbare inschatting kunnen komen van hun eigen taalvaardigheid in relatie tot de eisen die in de opleiding gesteld worden. Zo'n instrumentarium zou naar ons idee voorbeelden van (delen van) schrijfproducten van studenten moeten bevatten;
- onderzoek of de variatie in schrijftaken bij opleidingen hoger onderwijs voldoende gedekt wordt door de voorbeelden, of anders gezegd, ga na hoe gevarieerd het instrumentarium moet zijn om voor studenten van diverse opleidingen herkenbaar te zijn;
- ontwikkel ook een eenvoudige set aanwijzingen voor docenten hoger onderwijs om een leerlijn schrijven in de opleiding te realiseren;
- verzamel en analyseer hiertoe eerst een behoorlijk aantal schrijfprestaties van studenten op diverse taken.

Literatuur

Bonset, H. (2009). *De aansluiting tussen het vak Nederlands in het vwo en in het wetenschappelijk onderwijs*. Enschede: SLO (interne notitie).

Bonset, H. (2010a). Nederlands in het voortgezet en hoger onderwijs: Hoe sluit het aan? Deel 1. In: *Levende Talen Magazine 2010/3*, p. 16-20.

Bonset, H. (2010b). Nederlands in het voortgezet en hoger onderwijs: Hoe sluit het aan? Deel 2. In: *Levende Talen Magazine 2010/4*, p. 4-8.

Bonset, H. en H. de Vries (2009). *Talige startcompetenties hoger onderwijs*. Enschede: SLO.

Horst, J.W. van der (2008). *Het einde van de standaardtaal. Een wisseling van de Europese taalcultuur*. Meulenhoff (zie ook <http://www.groene.nl/2009/20/de-taal-verloederd-nu-eenmaal>).

Leeuw, B. van der (2006). *Schrijftaken in de lerarenopleiding. Een etnografie van onderwijsvernieuwing*. Heeswijk-Dinther: Esstede (Proefschrift Universiteit Utrecht).

Leeuw, B. van der en T. Meestringa (2010). Taaleisen bij economielessen: hoe werkt dat? In: Vanhooren, S. en A. Mottart (red). *Vierentwintigste Conferentie Het Schoolvak Nederlands, Hogeschool Gent, 19 en 20 november 2010*. Gent: Academia Press.

Paus, H., R. Rymenans en K. van Gorp (2006). *13 doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Taalunie.

Pauw, I. (2007). *De kunst van het navelstaren. De didactische implicaties van de retorisering van reflectieverslagen op de pabo*. Zwolle: KPZ InDruk (Proefschrift Radboud Universiteit).

Westen, W. van der (z.j.). *Taalbeleid en toetsbeleid II. Drie soorten schrijftaken in een hbo-opleiding*. Den Haag: Haagse Hogeschool (interne notitie voor MWD-scholing Taalontwikkeland lesgeven).

Bijlage: Talige startcompetenties hoger onderwijs: schrijven

	B2	C1
Algemene omschrijving	Kan heldere, gedetailleerde teksten schrijven over uiteenlopende onderwerpen die verband houden met zijn of haar interessegebied, waarin informatie en argumenten uit verschillende bronnen worden bijeengevoegd en beoordeeld.	Kan heldere, goed gestructureerde teksten schrijven over ingewikkelde onderwerpen, waarin de relevante kwesties worden benadrukt en standpunten uitgebreid worden uitgewerkt en ondersteund met aanvullende punten, redenen en relevante voorbeelden, en afronden met een passende conclusie.
Onderwerp	Kan teksten schrijven die betrekking hebben op zaken uit de interessesfeer of de ervaringswereld van de schrijver. De onderwerpen kunnen algemeen, populairwetenschappelijk of beroepsmatig van aard zijn.	Kan teksten schrijven die betrekking hebben op zaken die buiten het eigen kennisgebied liggen en abstract en complex zijn met een specialistisch karakter.
Vocabulaire	Heeft een over het algemeen hoge trefzekerheid in woordkeuze. Kan omschrijvingen en parafraseringen gebruiken om lacunes in de (vak)taal te verbergen.	Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan woorden, en een goede beheersing van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de schrijftaal.
Tekststructuur	Kan de tekst een herkenbare structuur meegeven: de gedachtegang is in grote lijnen logisch en consequent met hier en daar een niet hinderlijk zijspoor. Geeft relaties als oorzaak/gevolg, voor- en nadelen, overeenkomst en vergelijking duidelijk aan. Geeft het verband tussen zinnen en zinsdelen over het algemeen goed aan door het gebruik van juiste verwijs- en verbindingswoorden. Verbindt alinea's tot een coherent betoog. Hanteert inzichtelijke argumentatie-schema's.	Kan duidelijke, goed gestructureerde teksten schrijven, die getuigen van een goede beheersing van ordeningspatronen, verbindingswoorden en cohesie- bevorderende elementen. Kan een complexe gedachtegang goed en helder weergeven. Kan een aanvaardbaar betoog opstellen en voor zijn argumentatie de benodigde ondersteuning leveren.
Rekening houden met publiek	Kan schrijven voor zowel publiek uit de eigen omgeving als voor een algemeen lezerspubliek (bv. instanties, media). Past register juist en consequent toe: het taalgebruik past binnen de gegeven situatie en is consistent in toon, doel en genre.	Kan verschillende registers hanteren en heeft geen moeite om het register aan te passen aan de situatie en het publiek. Kan schrijven in een persoonlijke stijl die past bij de beoogde lezer.
Doelgerichtheid	Kan verschillende schrijfdoeleinden hanteren: informatie vragen en geven, mening geven, overtuigen, tot handelen aanzetten. Kan opbouw van de tekst aan het doel van de tekst aanpassen.	Kan verschillende schrijfdoeleinden hanteren en in een tekst combineren: informatie vragen en geven, mening geven, overtuigen, tot handelen aanzetten.

	B2	C1
Grammaticale correctheid	Beheerst de grammatica goed: slechts incidentele vergissingen en kleine onvolkomenheden in de zinsstructuur komen voor.	Handhaaft consequent een hoge mate van grammaticale correctheid: fouten zijn zeldzaam en moeilijk aan te wijzen.
Spelling en interpunctie	Kent de spellingregels en de interpunctieregels uit de appendix Taalverzorging. Kent de grammaticale begrippen en de regel uit de appendix Taalverzorging. Past deze regels en begrippen toe bij het spellen. Maakt weinig fouten op het gebied van spelling en interpunctie.	Kent de spellingregels uit de appendix Taalverzorging en past deze toe bij het spellen. Maakt vrijwel geen fouten op het gebied van spelling en interpunctie.
Strategieën: plannen	Kan een plan maken voor een schrijftaak, met daarin een inhoudsopgave en een aanduiding van publiek, doel en genre. Kan criteria formuleren waaraan zijn tekst moet voldoen.	Als B2.
Strategieën: monitoren en herstellen	Kan tijdens het schrijven bijhouden of hij zijn plan voor de schrijftaak nog volgt, en of dit plan tot het gewenste resultaat leidt dan wel moet worden bijgesteld. Kan na het schrijven een commentaar organiseren en zijn tekst bijstellen op grond van het commentaar.	Als B2.
Taal leerstrategieën	Zet wat hij bij een schrijftaak heeft geleerd in bij een volgende schrijftaak of bij andere taaltaken. Is niet snel tevreden over het eigen schrijfproduct: oefent in begrijpelijk, origineel en scherp formuleren. Staat open voor opmerkingen over zijn aanpak van de schrijftaak en is bereid van deze feedback te leren. Gebruikt bij het schrijven bewust woorden die hij bij andere taaltaken heeft geleerd. Reflecteert op de vraag of zijn schrijfvaardigheid voldoet aan de eisen die gelden en zo niet, wat hij moet doen om zijn niveau te verhogen.	Als B2.
Attitude	Ziet het belang in van een goede taalbeheersing en zet zich ervoor in om door reflectie op zijn taalgebruik zijn niveau van taalbeheersing op een steeds hoger plan te brengen. Stelt zichzelf doelen en is niet snel tevreden. Geeft niet snel op als het uitvoeren van een taalkaak moeizaam gaat.	Als B2.

	B2	C1
Taken	<i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i> Adequate brieven en e-mails schrijven, ook in het kader van de opleiding (bijvoorbeeld voor het zoeken van een stageplaats). Aantekeningen maken van een helder gestructureerde les, lezing of college. Uiteenzettende, beschouwende en betogende teksten schrijven. Vanuit een vraagstelling een verslag, werkstuk of artikel schrijven waarbij een argument wordt uitgewerkt en daarbij redenen aangeven voor of tegen een bepaalde mening, of de voor- en nadelen van verschillende keuzes uitleggen. Informatie uit verschillende bronnen (internet, krant, vakbladen) in één tekst synthetiseren. Verslagen schrijven waarin wordt gereflecteerd op leren en samenwerken in het kader van de opleiding.	<i>De student kan zijn taalvaardigheid inzetten om de volgende taken uit te voeren:</i> Met gemak corresponderen/e-mailen over alle voorkomende zaken. Zich duidelijk en precies uitdrukken in persoonlijke correspondentie, en daarbij flexibel en effectief gebruik maken van de taal, inclusief het uitdrukken van gevoelens en het maken van toespelingen en grappen. Met gemak complexe zakelijke correspondentie afhandelen. Tijdens een les, lezing, college of vergadering gedetailleerde aantekeningen maken en de informatie zo nauwkeurig en waarheidsgetrouw vastleggen dat deze ook door anderen gebruikt kan worden. Verslagen, werkstukken en artikelen schrijven over complexe onderwerpen en relevante opmerkelijke punten daarin benadrukken, met gebruikmaking van verscheidene bronnen. Een scriptie of rapport schrijven op basis van onderzoek of literatuurstudie. Lange complexe teksten samenvatten, bijvoorbeeld voor een werkgroep.

Spelling, interpunctie en grammaticale begrippen ten dienste van de werkwoordsspelling

1. Het deel spelling bestaat uit de volgende categorieën.

- 1.1 Klankzuivere woorden (wil, dier, maat, daar, moet, wesp, kalf, et cetera). Het betreft woorden die in een standaard Nederlandse uitspraak geen alternatieve spelling toelaten.
- 1.2 Klankambigue woorden: bodum (bodem), flakbij (vlakbij), prijzen (prijzen), prongeluk (per ongeluk), srijf (schrijf), teminste (tenminste), trugbetalen (terugbetalen). Het betreft woorden die door hun uitspraak vaak fout gespeld worden.
- 1.3 Woorden waarin de regels voor verdubbeling en verenkelling van letters worden toegepast: ontsmetting, nummer, verstoppen, liggen, lopen, oversteken, haren, idee.
- 1.4 Afbreekregels voor woorden (ge-trokken of getrok-ken).
- 1.5 Aaneenschrijving en losschrijving van woorden (autoweg, kwijtraakte, voor altijd).
- 1.6 Morfologische regels:
 - a. regel van gelijkvormigheid bij assimilatie: *zakdoek in plaats van zaddoek*;
 - b. meervoud of genitief op –s na medeklinker, -a, -o, -u, -y, -e;
 - c. meervoud op –en na zwakke lettergreep: *latten*;
 - d. verkleinwoord na open klinker: *chocolaatje*;
 - e. schrijfwijze van achtervoegsels: *verkoudheid*;
 - f. 's en –s: *'s nachts*;
 - g. stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden op –en: *verkouden*;
 - h. meervouds –n bij *alle, vele, weinige*, et cetera.
- 1.7 Werkwoordsspelling

persoonsvorm:

 - a. tegenwoordige tijd van werkwoorden met stam op –d enkelvoud: *word(t)*;
 - b. tegenwoordige tijd van werkwoorden met stam op –d of –t meervoud: *worden, laten*;
 - c. tegenwoordige tijd van andere (zwakke) werkwoorden die in de verleden tijd –de(n) krijgen, enkelvoud: *antwoord(t)*;
 - d. verleden tijd van zwakke werkwoorden met stam op –d of –t: *antwoordde*;

e. verleden tijd van sterke werkwoorden met stam op –d of –t enkelvoud: *werd, liet*;

f. verleden tijd van sterke werkwoorden met stam op –d meervoud: *werden*;

infinitief:

g. werkwoorden met stam op –d of –t: *worden, laten*;

voltooid deelwoord:

h. voltooide deelwoorden (per prefix) op –d: *gebeurd*;

i. voltooide deelwoorden op –den of –ten: *beladen, gelaten*;

j. voltooide deelwoorden op –d of –t, gebruikt als bijvoeglijk naamwoord: *geparkeerde, geraakte*.

1.8 Spelambigue woorden (mauwen, klein, dacht, antwoord, direct). Het betreft woorden die op twee manieren gespeld kunnen worden, omdat de klank geen uitsluitend geeft.

1.9 Schrijfwijze van tussenklanken –s en –e(n).

1.10 Gebruik van trema en koppelteken.

2. Het deel leestekens bestaat uit de regels voor correct gebruik van:

2.1 Hoofdletters en punten bij zinsmarkering.

2.2 Vraagtekens, uitroepetekens en aanhalingstekens.

2.3 Hoofdletters bij eigenaam en directe rede.

2.4 Komma's, dubbele punten.

3. Het deel grammaticale begrippen ten dienste van de werkwoordspelling bestaat uit de begrippen:

3.1 Werkwoord.

3.2 Tijd van het werkwoord (tegenwoordig en verleden, onvoltooid en voltooid).

3.3 Enkelvoud en meervoud.

3.4 Eerste, tweede en derde persoon.

3.5 Persoonsvorm.

3.6 Hele werkwoord (infinitief).

3.7 Stam van het werkwoord.

3.8 Voltooid deelwoord.

3.9 Zwakke en sterke werkwoorden.

3.10 Onderwerp.

3.11 Werkwoordelijk gezegde.

3.12 Naast deze begrippen wordt in de didactiek van de werkwoordspelling ook gebruik gemaakt van de regel van het *kofschip*. Ook al is dit geen grammaticaal begrip maar een (fonologische) ezelsbrug, toch moet dit onderdeel als een belangrijk hulpmiddel beschouwd worden bij de spelling van voltooide deelwoorden en is het gebruik ervan in het onderwijs aan te bevelen.

Toelichting

Hierboven is aangegeven op welk niveau welke regels voor spelling en interpunctie moeten worden beheerst en welke grammaticale begrippen ten dienste van de werkwoordspelling moeten worden gekend en gehanteerd.

Uitgangspunt is tegelijkertijd dat onderwijs in spelling en interpunctie plaatsvindt op alle onderwijsniveaus. Een goede beheersing op een bepaald niveau is geen argument om daarna het onderwijs in de betreffende regeltoepassing te staken. De vaardigheid in spelling en interpunctie vergt voortdurend onderhoud. Ook betekent een 'goede' beheersing nog geen perfecte beheersing: fouten kunnen nog steeds gemaakt worden in bepaalde gevallen. De vaardigheid om goed te spellen en te interpungeren blijkt erg contextgevoelig te zijn volgens beschikbare empirische gegevens. Bovendien moet het onderwijs niet alleen streven naar een *correcte* beheersing van spelling en interpunctie, maar ook naar een zo groot mogelijke *efficiëntie* bij het schrijven. Hoe meer aandacht leerlingen besteden aan een correcte spelling,

des te minder aandacht kunnen ze besteden aan de inhoud van het geschrevene, met gevolgen voor de kwaliteit van de tekst. Daarom moet in het onderwijs over alle schooltypen en vakken heen veel gelegenheid worden gegeven om vaardigheden in spelling en interpunctie te automatiseren. Niet de bewuste – en tijdrovende – regeltoepassing is het einddoel voor bovenstaande soorten spellingsproblemen, maar de vlotte en nauwelijks bewuste herkenning van de juiste schrijfwijze, gebaseerd op frequent lezen en schrijven van zoveel mogelijk verschillende woorden.

In dit algemene beeld nemen de grammaticale begrippen voor de werkwoordspelling een uitzonderingspositie in. Deze begrippen zijn immers bedoeld voor bewuste regeltoepassing bij problematische spelling. Van automatisering van deze regeltoepassing zal daarom in de schoolperiode geen sprake zijn. Ook hier is een voortdurend onderhoud geboden in onderwijs op alle niveaus omdat leerlingen eraan moeten wennen dat controle op werkwoordspelling en toepassing van regelkennis horen bij het vaste repertoire van taalverzorging, niet alleen bij Nederlands, maar ook bij teksten die geschreven worden bij andere vakken.

Voor de startcompetenties op het gebied van taalverzorging van studenten die instromen in het hoger onderwijs betekent het bovenstaande:

- a) dat zij kennis dienen te hebben van alle genoemde regels en begrippen in het geval van instroom in het wetenschappelijk onderwijs, en van bijna alle in het geval van instroom in het hoger beroepsonderwijs;
- b) dat zij deze kennis kunnen toepassen bij het schrijven, en daardoor vaardig zijn in spelling en interpunctie;
- c) dat hun vaardigheden op dit gebied onderhouden dienen te worden ook in het hoger onderwijs, op vergelijkbare wijze als in het voortgezet onderwijs.

SLO is het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. Al 35 jaar geven wij inhoud aan leren en innovatie in de driehoek beleid, wetenschap en onderwijspraktijk. De kern van onze expertise betreft het ontwikkelen van doelen en inhouden van leren, voor vele niveaus, van landelijk beleid tot het klaslokaal.

We doen dat in interactie met vele uiteenlopende partners uit kringen van beleid, schoolbesturen en -leiders, leraren, onderzoekers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties (ouders, bedrijfsleven, e.d.).

Zo zijn wij in staat leerplankaders te ontwerpen, die van voorbeelden te voorzien en te beproeven in de schoolpraktijk. Met onze producten en adviezen ondersteunen we zowel beleidsmakers als scholen en leraren bij het maken van inhoudelijke leerplankeuzes en het uitwerken daarvan in aansprekend en succesvol onderwijs.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo